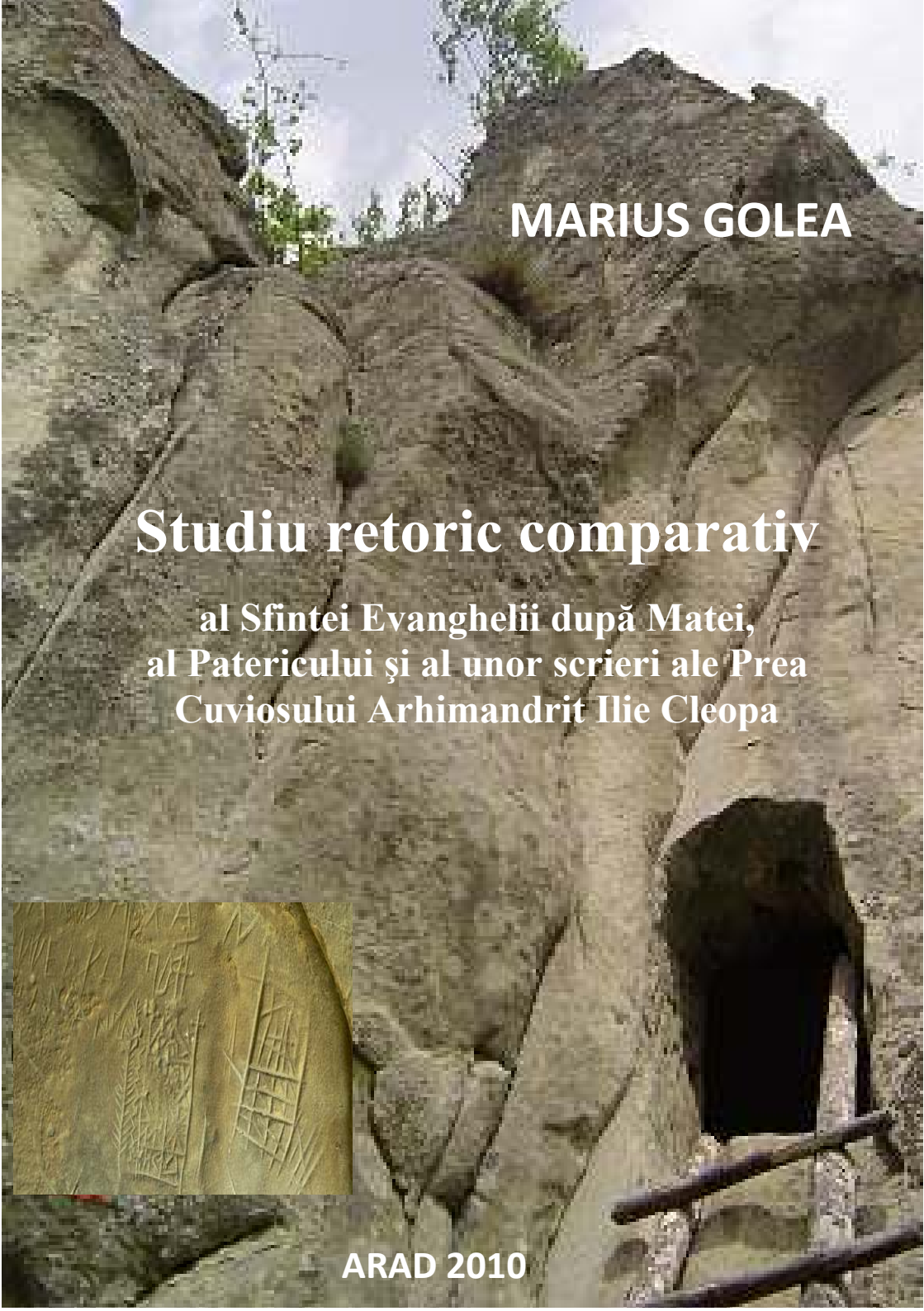

MARIUS GOLEA

Studiu retoric comparativ

**al Sfintei Evanghelii după Matei,
al Patericului și al unor scrieri ale Prea
Cuviosului Arhimandrit Ilie Cleopa**

ARAD 2010

Nu știm dacă am făcut ceva folositor prin studiul de față, dar măcar am recitit, rămâne de văzut cu câtă înțelegere, Biblia, Patericul și cărțile Prea Cuviosului Părinte Arhimandrit Ilie Cleopa, părinte despre care suntem încredințați că se află în rândul sfinților, stând de-a dreapta Domnului Nostru Iisus Hristos.

De ce am lucrat acestea? Poate că noi nu știm, dar nici nu ne-am pus prea multe întrebări...

Va folosi cuiva cercetarea noastră?... Credem că este destul că am lucrat-o...

Doar îndoiala că vom fi fost nepotriviți pentru această întreprindere ne roade și nădăduim că ni se poate crede că am făcut-o doar din ascultare...

Ne rugăm Lui Dumnezeu pentru iertarea îndrăzelii și a greșelilor noastre !!!....

Acuma, dragă cititorule, noi am făcut doar ce ne-a fost dăruit să facem și nici măcar atât...

Ne rugăm Domniei Tale să privești cu îngăduință nevrednică noastră cercare; iar dacă un lucru cât de mic vei găsi în ea ca fiind bun, roagă-te pentru noi și folosește-te de cele ce ne-au fost îngăduite nouă.

Dedicăm această carte:

Părintelui Arhimandrit Nestor, Starețul Sfintei
Mănăstiri Bodrogul Nou.

Familiei mele: Rareș – Nestor, Alina – Doria și Adela.

**Aducem pe această cale mulțumiri speciale
preotului maior Adrian David, fără ale cărui
încurajări și îndrumări apariția acestui studiu nu
ar fi fost posibilă.**

Studiu retoric comparativ

al Sfintei Evanghelii după Matei, al Patericului și al unor scrieri ale Prea Cuviosului Arhimandrit Ilie Cleopa

Terminat la 21.04.2010, la prăznuirea:

„Sfântului sfințitului Ianuarie episcopul, și cei împreună cu dânsul Procul, Soson și Faust diaconii, Dezideriu citețul, Eutihie și Acution Sfântului mucenic Teodor cel din Perga Pamfiliei și a celor împreună cu el

Sfânta muceniță Filipia, maica sfntului Teodor, care de sabie s-a săvârșit

Sfânta muceniță Alexdandra împărăteasa și a slugilor ei Apolo, Ioanichie și Codrat

Sfântul părintele nostru Maximilian, patriarhul Constantinopolului Preacuviosul părintele nostru Atanasie sinaitul

Cu ale lor sfinte rugăciuni, Doamne, miluiește-ne și ne mântuiește pe noi. Amin.” www.calendar-ortodox.ro / Sinaxar 21 Aprilie

- ARAD 2010 -

**Aduc mulțumiri speciale, pentru sprijinul acordat:
Scriitorului Dragoș Ceahoreanu**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Marius Golea

**Studiu retoric comparativ al Sfintei Evanghelii după Matei,
al Patericului și al unor scrieri ale Prea Cuviosului
Arhimandrit Ilie Cleopa Arad-Editura „Concordia” 2009**

ISBN ():

Pagini: 96

Format: A 5

Editura “Concordia” Arad

Tel/Fax: 0257-533143

Mobil: 0722-358171; 0746-973690

e-mail: office@editura-concordia.ro

web: www.editura-concordia.ro

Editură înregistrată la Consiliul Național al Cercetării
Științifice din Învățământul Superior

Editor: Petre Ștețcu

Tipărit la Sellsoft Group S.R.L.

Arad, România

Coperta: Marius Golea

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin autorului.
Reproducerea, fie și parțială și pe orice suport, este interzisă
fără acordul prealabil al autorului, fiind supusă legii
drepturilor de autor.

Date de contact ale autorului: goleam@yahoo.com;
www.buerebista.blogspot.com
0040 – 748112001

Rugăciune începătoare: Ne rugăm Bunului Dumnezeu ca smerita noastră încercare să nu fie o cădere în păcatul slavei deșarte ci o dovadă a dragostei noastre către Domnul nostru Iisus Hristos!

Motto 1: Nu este lucru ascuns care să nu fie cunoscut până în sfârșit, și nici lucru cunoscut care să fie arătat tuturor, totdeauna...

Motto 2: Ne rugăm Domnului să nu fim noi cei care să fi păcătuit ca în vorbele Psalmistului: „2. Deșertăciuni a grăit fiecare către aproapele său, buze viclene în inimă și în inimă rele au grăit“¹

Motto 3: „Iar eu sunt vierme și nu om, ocară oamenilor și defăimarea poporului.“²

Motto 4: „Nu fi ca un cal și ca un catâr, la care nu este pricepere“³

¹ Psaltirea, Proorocului și Împăratului David, tipărită sub îndrumarea și purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Catisma a Doua, Psalmul 11, versetul 2;

² Psaltirea, Proorocului și Împăratului David, tipărită sub îndrumarea și purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Catisma a Doua, Psalmul 21, versetul 6;

³ Psaltirea, Proorocului și Împăratului David, tipărită sub îndrumarea și purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Catisma a Patra, Psalmul 31, versetul 10;

Cuvânt înainte al autorului

Facem cunoscut cititorului, încă de la începutul demersului nostru, că am utilizat „Biblia sau Sfânta Scriptură” apărută sub egida Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române din București, în anul 2006, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod. Am considerat necesară această precizare pentru a nu produce confuzii atunci când vom identifica citatele pe care le vom folosi prin precizarea numărului paginii de unde au fost prelevate.

De asemenea ne-am folosit de "Isvoare duhovnicești 1. Patericul" / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, precum și de cărțile Prea Cuviosului Părinte Arhimandrit Ilie Cleopa, pe care le vom numi în capitolul special destinat lor.

Să nu ne întrebați de ce tocmai noi suntem cei care purcedem la o atare întreprindere... Pe parcursul activării noastre în ale scrisului, am mai întâlnit asemenea reticențe. De parcă ar trebuie să scrie literatură numai licențiații în filologie și ar trebuie să cânte numai absolvenții de conservator. Credeți-ne, dintre cei care scriu sunt puțini care sunt licențiați în ale scrisului, tocmai pentru că domniile lor cunosc toate modurile de a greși, și sunt visceral descurajați în a scrie, iar absolvenții de conservator nu cântă, din varii motive, plecând de la dezgustul față de industria muzicală unde se

manifestă toți neaveniții și până la cunoașterea întregului discurs muzical, fapt care nu mai dă loc curajului unei trăiri și a unei exprimări muzicale noi, originale...

Ideea unui atare studiu ne-a venit încă pe când lucram la „Dicționarul de retorică – non-exhaustiv” apărut la Editura Concordia, în Arad, în anul 2009, la a cărui alcătuire am utilizat și unele cărți vorbite de părintele Cleopa și consemnate în scris de către părinții care osteneau în această lucrare în preajma sfinției sale.

Desigur că nu ne socotim vrednici de cele ce vom scrie și ne încercăm o frică sfântă și o mare smerenie, dar nădăjduim, așa cum ne-a învățat părintele arhimandrit Nestor, starețul Sfintei Mănăstiri Bodrogul Nou, că „toate le putem, însă cu ajutorul Domnului Dumnezeuului Nostru Iisus Hristos”.

Vom încerca să evităm un caracter pur teoretic al scriiturii, astfel încât să nu plictisim prea mult pe distinsul cititor, în special pe acela care dorește doar un excurs lămuritor pe tărâmul mijloacelor retorice, fără a dori aprofundarea de detaliu a diferitelor metabole.

Subliniem încă de acum o dihotomie scolastică între retorică și elocință. Prima – retorica – este doar o cale către cea de-a doua categorie: elocința. Iar aceasta din urmă, poate fi un efect al celei dintâi. Prima oferă mijloacele, cea de-a doua poate fi cauzată de utilizarea intenționată, ori nu, a acestora. Ne pare însă că, dacă retorica, cu rezervele de rigoare, are un aparat de studiu, elocința, născută prin utilizarea mijloacelor retoricii și ale

logicii, este mult mai greu de explorat într-un mod foarte organizat. Dacă retorica poate fi receptată, cu un oarece talent, elocința pare a ține mai mult de geniu...

De asemenea dorim să aducem în fața preavrednicilor lectori constatarea noastră, în urma alcătuirii „Dicționarului de retorică” (Ed. Concordia, 2008), referitoare la faptul că figurile retorice sunt de cele mai multe ori situate la granița definițiilor consacrate, situându-se uneori în relații paradigmatică unele cu altele, ca o suprapunere de mulțimi ce au părți comune din punct de vedere al conținutului și al formei. Sau cum spuneam în cuvântul înainte la lucrarea menționată: „nemaivorbind de faptul că toate metabolele sunt catahretice, că metaforele sunt metonimii, dar nu toate metonimiile sunt metafore, că speciile anacolutului nu diferă atât de mult încât să chiar fie necesară delimitarea lor prin categorii diferite, că repetiția poate fi aliterativă, anaforică, anadiplotică, epanadiplotică și chiar epanaleptică, sau epiforică, etc. O soluție ar fi considerarea acestui demers ca rămânând deschis – un document de lucru...”⁴

Vom încheia partea introductivă prin a ne disculpa: pentru faptul că nu vom putea recepta toate metabolele întâlnite pentru a fi aduse în atenția distinsului cititor și totodată pentru că, limitați fiind de joasele noastre măsuri, vom avea unele considerații care probabil vor fi contrazise de cititorul avizat. Însă credem că nici nu este omenește posibil a descoperi toate sensurile

⁴ Dicționar de retorică – nonexhaustiv, Ed. Concordia, Arad, 2009, Cuvânt înainte (al autorului...), pg. 4

Cuvântului Domnului și că prezentul excurs nu este decât o treaptă, minuscule, spre dăruirea înțelegerii.

Retorica Sfintei Evanghelii după Matei

Mărturisim că nu stă în puterea noastră de a ne folosi de întregul text al Sfintei Evanghelii după Matei și nici de a înțelege toate sensurile acesteia. Credem că vom rămâne la poalele muntelui cel mare, al înțelegerii...

Trebuie remarcat faptul că citind Sfintele Evanghelii se desprinde de la sine concluzia că acestea ne dăruiesc cuvântul rostit și minunile făcute de Domnul Nostru Iisus Hristos și că orice literă, virgulă sau punct, etc., sunt acolo unde trebuie să fie și nimic nu poate fi schimbat, adăugat sau exclus.

Începem prezentul studiu cu cea mai grea parte, cu analiza mijloacelor retorice a Sfintei Evanghelii după Matei. Celelalte două părți: retorica sfinților părinților Pustiei și cea a Prea Cuviosului Arhimandrit Ilie Cleopa sunt, dacă nu mai la îndemâna scăzutelor noastre măsuri, cel puțin mai puțin primejdioase privind înclinarea noastră spre a greși.

O primă constatare, ce ține de mediul formal al unui demers retoric, este aceea că cele patru Evanghelii au dimensiuni diferite dar și stiluri ale scriiturii diferite.

Astfel, Evanghelia sfântului apostol Matei, se întinde de la pagina 1097 la pagina 1137, Evanghelia sfântului apostol Marcu acoperă intervalul dintre paginile 1138 și 1161, Evanghelia sfântului apostol Luca începe de la pagina 1162 și se sfârșește la pagina 1203 iar Evanghelia sfântului

apostol Ioan începe la pagina 1204 și se încheie la pagina 1235. Rezultă, în ordinea enumerării lor, următoarele cifre: 41, 24, 42, 32 pagini.

Dacă este să precizăm și numărul capitolelor fiecărei evanghelii, în aceeași ordine, ni se prezintă astfel: 28, 24, 24, 21.

O primă concluzie pe care o putem desprinde din analiza celor de mai sus este că deși numărul paginilor diferă într-o proporție destul de însemnată - două dintre Sfintele Evanghelii având o întindere aproape dublă față de celelalte - numărul capitolelor este identic la două dintre ele și aproape similar la celelalte.

Mergând mai departe cu această analiză pur formală, sesizăm că au un număr de capitole egal - 24 - evangheliile care diferă cel mai mult sub aspectul numărului de pagini, respectiv 24 (Marcu) și 42 (Luca).

Procesul de analiză retorică va consta în identificarea și prezentarea **categoriilor de metabole** utilizate, de la seme la metasememe, atât cât ne va fi cu putință, exemplificând prin utilizarea de citate. Nu vom oferi însă cititorului definițiile categoriile utilizate, pentru a nu înăspri caracterul teoretic al lucrării de față, însă, la solicitarea celor interesați, vom pune la dispoziție toate lămuririle necesare.

Sfânta Evanghelie după Matei începe cu o enumerare, care, prin caracteristicile sale, ne crează aceeași senzație ca lecturarea unui document oficial, de ieri, de azi și din toate timpurile. Și care se încheie cu o concluzie lămuritoare, generalizatoare și sumativă:

„15. Eliud a născut pe Eleazar; Eleazar a născut pe Matan; Matan a născut pe Iacov;

16. Iacov a născut pe Iosif, logodnicul Mariei, din care s-a născut Iisus, care se Cheamă Hristos.

17. Așadar, toate neamurile de la Avraam până la David sunt paisprezece; și de la David până la strămutarea în Babilon sunt paisprezece; și de la strămutarea în Babilon până la Hristos sunt paisprezece neamuri.“⁵

Tot aici dorim a arăta că dacă până la nașterea Domnului Nostru Iisus Hristos, se spune „Eliud a născut pe Eleazar“, adică se arată numele tatălui din care s-a născut fiul. Ajungând la precizarea nașterii lui Iisus, contrar tradiției evreiești și desigur că aceasta se produce din marea prețuire pentru Maica Preacurată, evanghelistul Matei, face loc echivocului, permițând cititorului să citească în ambele sensuri. Afirmția putând fi înțeleasă în egală măsură, pe linie paternală, în spiritul tradiției, dar și pe linie maternă, din Sfânta Fecioară Maria.

Din aceeași categorie – echivoc – credem că face parte și următorul verset:

„42. celui ce cere de la tine, dă-i; (...)“⁶. Îndemn care poate fi înțeles ca o îndeplinire a solicitării celui ce cere; dar și ca un sfat de a oferi numai celui care cere, celui care a ajuns la măsurile prin care i se dau cunoașterea și puterea de a purta

⁵ Pg. 1097, Matei, Cap. 1 Cartea neamului lui Iisus Hristos, zămislirea, numele și nașterea.

⁶ Og. 1102, Matei, Cap. 5 Iisus este ispitit de diavolul. Începutul propovăduirii Lui. El cheamă pe cei dintâi ucenici la apostolat și vindecă tot felul de bolnavi.

cele ce i se arată. Pentru a nu se arunca mângăritarele în fața celor care nemeritând, nici nu cer...

Un procedeu extensiv utilizat pe parcursul tuturor celor patru Sfinte Evanghelii este antonomaza. Se apelează astfel Domnul Dumnezeu Nostru, Fiul lui Dumnezeu, Maica Domnului, dar și Ioan Botezătorul, proorocii și oamenii de rând. Uneori, sau am îndrăzni să spunem, de cele mai multe ori, deși nu vom argumenta aceasta cu o analiză statistică – al cărei loc nu credem că este în cele de față - se utilizează pentru crearea antonomazei, alocuțiuni:

„20. Și cugetând el acestea, iată îngerul Domnului i s-a arătat în vis (...)”⁷

„22. Acestea toate s-au făcut ca să se îplinească ceea ce s-a zis de către Domnul prin proorocul care zice:

23. “Iată Fecioara va avea în pântece și va naște Fiu (...)”⁸

Poate prea devreme în derularea acestui text trebuie să recurgem la denumirea unor categorii de metabole care acced la nivelul metasememic, pentru care, din neputința noastră, am ales calea de a le defini prin metoda descriptivă a alăturării de categorii retorice, pentru ca printr-un proces de realizare a unor corespondențe să emuleze transcendent o cale de identificare și de cunoaștere

⁷ Pg. 1097, Matei, Cap. 1 Cartea neamului lui Iisus Hristos, zămislirea, numele și nașterea.

⁸ Pg. 1098, Matei, Cap. 1 Cartea neamului lui Iisus Hristos, zămislirea, numele și nașterea.

a lor. O cale, adică un proces deschis, fără pretenții definitorii...

„2. Unde este regele iudeilor, Cel ce S-a născut?“⁹

Ce vom putea spune despre acest verset?! Într-o primă exprimare, dacă exista un rege, Irod, pentru israeliteni, formularea putea constitui un eufemism derivat din modul de a te adresa regalității, în timp ce pentru Magii de la Răsărit, era pur și simplu o realitate, vestită lor de Steaua de la Răsărit. Rostirea întrebării magilor în fața lui Irod și mesajul acestora, păstrează sensurile inițiale.

Mai mult, avem aici de-a face cu o anonimație, care poate este mijlocul preferat al misticului, al esotericului până la urmă, și-anume anonimația: „Cel ce S-a Născut“. Dar trebuie să evidențiem din nou, în cazul de față, o oarecare doză de echivoc, ce conferă alocuțiunii sensuri nebănuite: nu este vorba de o simplă naștere, când un prunc este născut de mama sa (deși, chiar și această formulare ar merita o analiză paradigmatică...), ci Domnul Nostru S-a Născut pe Sine, prin întruparea de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria. Exprimându-se prin acest fel de formulare o voință de sine în a se naște....

Exprimarea metaforică este prezentă peste tot. Vom exemplifica, pentru început, cu ce-a de-a treia propoziție a versetului 6, Matei, cap. 3:

„(...) Conducătorul care va paște pe poporul Meu Israel“

Din nou o preafrumoasă anonimație:

⁹ Pg. 1098, Matei, Cap. 2, Magii de la Răsărit. Fuga în Egipt. Irod ucide pruncii. Întoarcerea din Egipt și așezarea în Nazaret.

„8. (...) Mergeți și cercetați cu de-amănuntul despre Prunc (...)“¹⁰

O caracteristică a limbilor vechi, dar o și mai actuală caracteristică a limbilor anglofone, este o inversiune, adică plasarea înaintea verbului a adverbilor și înaintea substantivului a determinanților acestuia, cel mai adesea adjective...

„10. Și văzând ei steaua, s-au bucurat cu bucurie mare foarte.“¹¹

Acum, dacă „bucurie mare foarte“ este o inversiune care trece în hipotipotic, considerăm că nu este de lepădat nici formularea „S-au bucurat cu bucurie“. O privire profană, o exegeză superficială, ar decreta rapid: pleonasm! Dar noi ne arogăm zicerea: „ei, și ce?!...“ Pleonasmul, sau mă rog, corespondențele pleonastice, sau antanacrazia recugere la pleonasm, mai ales prin utilizarea paronomazei, este o figură retorică de cea mai mare încărcătură semantică și imagologică.

Cât de mare, însă, poate fi o bucurie de care magii „s-au bucurat cu o bucurie foarte mare.“ ?!...

Suntem datori de a sublinia și minunata enumerare, de daruri, cu sensuri multiple, pe care nu suntem vrednici de a le arăta aici:

„11. „(...) și deschizând visteriile lor, I-au adus Lui daruri: aur, tămâie și smirnă.“

Tot în acest verset detectăm prezența ca mijloc retoric a polisindetonului:

¹⁰ Pg. 1098, Matei, Cap. 2, Magii de la Răsărit. Fuga în Egipt. Irod ucide pruncii. Întoarcerea din Egipt și așezarea în Nazaret.

¹¹ Pg. 1098, Matei, Cap. 2, Magii de la Răsărit. Fuga în Egipt. Irod ucide pruncii. Întoarcerea din Egipt și așezarea în Nazaret.

„11. Și intrând în casă, au văzut pe Prunc împreună cu Maria, mama Lui, și căzând la pământ, s-au închinat Lui; și deschizând visteriile lor, I-au adus Lui daruri: aur, tămâie și smirnă.“¹²

O preafrumoasă personificare, prin care un ținut devine tărâmul viu al făgăduinței venirii lui Hristos, este următoarea:

6. „Și tu, Betleeme, pământul lui Iuda, nu ești nicidecum cel mai mic între căpeteniile lui Iuda, căci din tine va ieși Conducătorul care va paște pe poporul Meu Israel“¹³.

Poate fi oare considerată prozopopee ființarea în spiritual și nu în lumea materială, ca și comunicarea prin vis, între înger și oameni, în vis? Suntem siguri că nu. De fapt este vorba mai degrabă de necredința noastră de că oamenii vorbesc cu îngerii, că li se adresează Maica Domnului și Iisus Hristos, prin urcarea spirituală în Rai, dar și prin coborârea Acelora, de cele mai multe ori în vis sau în răpirea în duh, așa cum prin cuvinte simple ne arată părinții pustiei.

Iată că aici, pentru a salva viața Pruncului Iisus, îngerul Domnului i se adresează lui Iosif, în vis, zicând:

13. „Scoală-te, ia Pruncul și pe mama Lui, și fugi în Egipt și stai acolo până ce-ți voi spune (...)“¹⁴

¹² Pg. 1098, Matei, Cap. 2, Magii de la Răsărit. Fuga în Egipt. Irod ucide pruncii. Întoarcerea din Egipt și așezarea în Nazaret.

¹³ Pg. 1098, Matei, Cap. 2, Magii de la Răsărit. Fuga în Egipt. Irod ucide pruncii. Întoarcerea din Egipt și așezarea în Nazaret

¹⁴ Pg. 1098, Matei, Cap. 2, Magii de la Răsărit. Fuga în Egipt. Irod ucide pruncii. Întoarcerea din Egipt și așezarea în Nazaret

Spre lămurirea încă o dată a intențiilor demersului nostru precizăm că pentru noi cuvintele Sfintelor Evanghelii, deși scrise de apostoli diferiți, arată aceleași fapte ale Mântuitorului și același adevăr, fiind dictate de Sfântul Duh. Și aceste cuvinte nu trebuie considerate ca povești, ca simple metafore, metonimii și sinecdoce – sensurile lor nu trebuie receptate pur retoric, ci simplu și obiectiv, ca o realitate vie a vieții de zi cu zi! Adică, prin împroprietărire în propria viață...

Portretul fizic și moral este rareori întrebuințat în Sfintele Evanghelii. Însă, acolo unde apare, la fel ca și descrierea de tip pastel – cu specificul dat de peisajele Orientului Mijlociu – este concentrată până la laconic și expresivă până la metaforă:

4. „Iar Ioan avea îmbrăcămintea lui din păr de cămilă, și cingătoarea din piele împrejurul mijlocului, iar hrana lui erau lăcuste și miere sălbatică.”¹⁵

Deși s-ar putea crede la prima vedere că avem de-a face doar cu o descriere fizică, tot ceea ce este ilustrat constituie un element al unei etopii: îmbrăcămintea din păr de cămilă este expresia nevoinței lui Ioan, a nevoinței exterioare a trupului, ca și restrângerea hranei la miere sălbatică și lăcuste. Grozavă luptă trupească pentru Cel care Netezește Calea Domnului și a cărui luptă interioară, mai ales, trebuie să fi fost înfricoșătoare. Credem că nici măcar nu s-ar putea intui ispita slavei deșarte, de a fi cel ce botează înaintea venirii

¹⁵ Pg. 1099, Matei, Cap. 3, Ioan Botezătorul. Botezul lui Iisus.

Domnului, de și de a fi cel ce-L botează pe Însuși Domnul Hristos...

Un pic mai devreme în parcursul acestei scriituri ne refeream la utilizarea pleonasmului pentru crearea hipotipozei (dar ce să spunem, utilizarea excesivă a conjuncției „și” – ceea ce dă naștere polisindetonului – este la fel de pleonastică din punct de vedere al fenomenului ca și o repetiție...). Iată că este cel mai prezent procedeu retoric:

12. „Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă e în ceruri”¹⁶

Pleonasm sau întărire antanaclatică a cuvântului Domnului? Vă lăsăm dumneavoastră, distinsule și răbdătorule cititor, cântărirea afirmației noastre că, prin antanaclază, se realizează o pleonastică dar redundantă întărire hipotipotică a zicerii. A spunerii. A afirmației.

Ca să nu mai vorbim de faptul că, cel puțin în limba română (limba contemporană dacică, după cum o considerăm noi...), se crează un monument de antanaclază paradigmatică, prin care „judecați” trece de la o acțiune situată într-o diateză activă a unor persoane care „judecă” în pasiva diateză a unor oameni care sunt „judecați”.

Revenim aici asupra unui gând de început. Ne considerăm netrebnici în demersul acesta pentru că la fiecare pas ne uimim de strălucirea inexplicabilă a nestematelor pe care am vrea să le arătăm și care nu ne sunt decât parțial înfățișate. Și care sunt cu totul în adevăr, așa cum ființa noastră

¹⁶ Pg. 1100, Matei, Cap. 5, Predica de pe munte. Fericirile. Adevărata împlinire a Legii.

lumească nu poate fi... Ne rugăm tuturor pentru iertare, încă o dată, pentru a nu cădea în păcatul slavei deșarte, și credem că scriem doar din acultare...

Ce putem spune despre dumnezeiasca tautologie prin care Iisus răspunde fariseilor la acuzația acestora că El, Iisus, stă la masă cu vameșii și păcătoșii:

11. „(...) Pentru ce mănâncă Învățătorul vostru cu vameșii și păcătoșii?

12. Și auzind El a zis: Nu cei sănătoși au nevoie de doctor, ci cei bolnavi.”¹⁷

În cele ce urmează vom analiza o enumerare în care sunt intercalate mai multe epifraze. Este vorba de arătarea numelor celor doisprezece apostoli, ocazie cu care, și ici și colo, se spune câte ceva despre unii dintre aceștia:

„2. Numele celor doisprezece apostoli sunt acestea: întâi Simon, cel numit Petru, și Andrei, fratele lui; Iacov al lui Zevedeu și Ioan, fratele lui;

Filip și Bartolomeu, Toma și Matei vameșul, Iacov al lui Alfeu și Levi, ce se zice Tadeu;

4. Simon Cananeul și Iuda Iscarioteanul, cel care L-a vândut.”¹⁸

Deseori în cuprinsul Sfintei Evanghelii sesizăm prezența, așa cum arătam, cu scop hipotipotic și hiperbolic a pleonasmului realizat, de exemplu prin: „zicerea prin spunere“:

¹⁷ Pg. 1106, Matei, Cap. 9, Vindecarea slăbănogului din Capernaum. Matei. Ucenicii lui Ioan Botezătorul. Fiica lui Iair și femeia bolnavă. Doi orbi și un mut. Secerișul și secerătorii.

¹⁸ Pg. 1107, Matei, Cap. 10 Chemarea apostolilor și trimiterea lor în propovăduire.

„...i-a trimis Iisus, poruncindu-le lor și zicând (...)“¹⁹

Nu putem să nu fim fermecați de frumusețea anaforei următoare, în care se cuprinde și o alăturare a contrariilor:

„8. (...); în dar a-ți luat, în dar să dați.“²⁰

Când însă Iisus le cere apostolilor ca în urma minunilor pe care le vor face propovăduind, să rămână săraci, o face prin folosirea unei perifraze:

„9. Să nu aveți nici aur, nici arginți, nici bani în cingătorile voastre;

10. Nici traistă pe drum, nici două haine, nici încălțăminte, nici toiag; că vrednic este lucrătorul de hrana sa.“²¹

Învățându-i pe ucenici cum să propovăduiască, Domnul Nostru Iisus Hristos, pentru a arăta acestora cum să se delimiteze de cei care nu vor asculta cuvintele lor, li se adresează utilizând o superbă metonimie:

„14. (...) ieșind din casa sau din cetatea aceea, scuturați praful de pe picioarele voastre.“²²

Nicidecum descriind un paradox, deși din punct de vedere pur retoric o cercetare superficială ne-ar ispiti să credem așa, versetul următor descrie, îndrăznim să credem, o lege general valabilă a firii omenești și a societății umane dintotdeauna:

¹⁹ Pg. 1107, Matei, Cap. 10 Chemarea apostolilor și trimiterea lor în propovăduire.

²⁰ Pg. 1107, Matei, Cap. 10 Chemarea apostolilor și trimiterea lor în propovăduire.

²¹ Pg. 1107, Matei, Cap. 10 Chemarea apostolilor și trimiterea lor în propovăduire.

²² Pg. 1107, Matei, Cap. 10 Chemarea apostolilor și trimiterea lor în propovăduire;

„26. (...) căci nimic nu este acoperit care să nu iasă la iveală și nimic ascuns care să nu ajungă cunoscut.“²³

Trebuie precizat că versetul citat este profund anaforic, reluând aceeași idee cu alte cuvinte, fiind deci vorba aici și de o expolițiune.

Versetul 28 al aceluiași capitol prefigurează mucenicia Domnului Iisus și a sfinților mucenici în numele credinței în Cuvântul Domnului, printr-o afereză:

„28. Nu vă temeți de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; temeți-vă mai curând de acela care poate și trupul și sufletul să le piardă în gheena.“²⁴

Un efect hiperbolic, pentru întărirea celor spuse, se crează prin adăugarea conjuncției „și“, respectiv a cuvântului „toți“ în versetul de mai jos:

„30. La voi însă și perii capului, toți sunt numărați.“²⁵

Dar pentru a arăta cum trebuie să se situeze, în relația cu oamenii, apostolii și toți cei care vor veni după ei, ca ucenici ai Lui, Domnul Nostru Iisus ni se adresează retoric printr-un procedeu retoric denumit cauză – efect:

„32. Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea tatălui Meu, Care este în ceruri.

²³ Pg. 1108, Matei, Cap. 10 Chemarea apostolilor și trimiterea lor în propovăduire;

²⁴ Pg. 1108, Matei, Cap. 10 Chemarea apostolilor și trimiterea lor în propovăduire;

²⁵ Pg. 1108, Matei, Cap. 10 Chemarea apostolilor și trimiterea lor în propovăduire;

33. Iar cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, și Eu Mă voi lepăda de el înaintea tatălui Meu, Care este în ceruri.”²⁶

Tot așa:

„38. Cel ce nu-și ia crucea și nu-Mi urmează Mie nu este vrednic de Mine.”

39. Cine ține la sufletul lui îl va pierde, iar cine-și pierde sufletul lui pentru Mine îl va găsi.”²⁷

Distinsul cititor va observa că nu considerăm absolut necesară prezența pentru „cauză – efect” a determinantilor „dacă – atunci”. Ci ne situăm, în acest caz concret luat în considerare, la nivelul metasememului.

Vom fi oare acuzați oare de o prea mare îndrăzneală dacă vom afirma că în cele ce urmează este vorba de o licență poetică? Va fi oare de ajuns pentru a ne disculpa, a întări încă o dată faptul că noi suntem partizanii în acest sens al ideii : „(...) că, chiar și atunci când definițiile unora dintre figurile de stil par a avea o conotație peiorativă (pleonasm, solecism, galimatias, etc.), scriitorii au utilizat tropii respectivi cu bună știință pentru curgerea scriiturii așa cum și-au dorit.”²⁸. Iată cum în capitolul 11, în versetul 1, sunt alăturate verbul „a trece” cu adverbul „de acolo” iar rezultatul este o mare forță expresivă și sugestivă a construcției rezultate:

²⁶ Pg. 1108, Matei, Cap. 10 Chemarea apostolilor și trimiterea lor în propovăduire.

²⁷ Pg. 1109, Matei, Cap. 10 Chemarea apostolilor și trimiterea lor în propovăduire.

²⁸ Dicționar de retorică – nonexhaustiv, Ed. Concordia, Arad, 2009, Cuvânt înainte (al autorului...), pg. 5

„1. (...) a trecut de acolo ca să învețe și să propovăduiască (...)”²⁹

Domnul Iisus se referă la Ioan Botezătorul cu o preafrumoasă metaforă, atunci când, după plecarea mesagerilor trimiși de Ioan ca să-L întrebe „3. Tu ești Cel ce vine, sau să așteptăm pe altul?”, Domnul vorbește mulțimilor:

„7. (...) Ce-ați ieșit să vedeți în pustie? O trestie clătinată de vânt?”³⁰

Continuarea la această metaforă este tototată o continuare a procedurii retorice numit interogație, început în versetul șapte:

„8. Dar de ce a-ți ieșit? Să vedeți un om îmbrăcat în haine moi? Iată cei ce poartă hainele moi sunt în casele regilor.

9. Atunci, de ce-ați ieșit? Să vedeți un prooroc?”³¹

Pentru a numi oamenii, în versetul 11 al capitolului 11, Domnul Nostru Iisus folosește o perifrază:

„11. Adevărat vă zic vouă. Nu s-a ridicat între cei născuți din femei unul mai mare decât Ioan Botezătorul”³²

În versetul 13 al aceluiași capitol, prin personificarea Legii, prin situarea ei ca propovăduitoare alături de prooroci, aceasta

²⁹ Pg. 1109, Matei, Cap. 11 Trimișii lui Ioan Botezătorul și mărturia lui Iisus despre Ioan. Cetățile nepocăite. Lauda tatălui. Chemarea către cei împovărați.

³⁰ Pg. 1109, Matei, Cap. 11 Trimișii lui Ioan Botezătorul și mărturia lui Iisus despre Ioan. Cetățile nepocăite. Lauda tatălui. Chemarea către cei împovărați.

³¹ Pg. 1109, Matei, Cap. 11 Trimișii lui Ioan Botezătorul și mărturia lui Iisus despre Ioan. Cetățile nepocăite. Lauda tatălui. Chemarea către cei împovărați.

³² Pg. 1109, Matei, Cap. 11 Trimișii lui Ioan Botezătorul și mărturia lui Iisus despre Ioan. Cetățile nepocăite. Lauda tatălui. Chemarea către cei împovărați.

primește un caracter viu; ea devine prin sine însăși un prooroc, și nu o literă moartă; nu o înșiruire de porunci ci unul dintre cei mai mari prooroci:

„13. Toți proorocii și Legea au proorocit până la Ioan.“³³

Dar El ne ceartă cu dragoste și prin utilizarea eufemismului, ca în versetul ce urmează:

„15. Cine are urechi de auzit să audă.“³⁴

Mai apoi, din cauza răutății noastre, văzând împietrirea inimilor noastre ne face nevrednici de a ni se da înțelegerea, adică ceea ce anterior era numit printr-o corespondență „auzul“, și suntem certați prin utilizarea comparației:

„16. dar cu cine voi asemăna neamul acesta? Este asemenea copiilor care șed în piețe și strigă unii către alții.

17. Zicând: V-am cântat din fluier și n-ați jucat; v-am cântat de jale și nu v-ați tânguie.“³⁵

Spune Fiul Omului, arătând lipsa noastră de înțelegere, că ușurătatea cu care oamenii din lume cad în judecarea aproapelui, ne face să spunem despre Dânsul:

„19. A venit Fiul Omului, mâncând și bând, și spun: Iată om mâncăcios și băutor de vin, prieten al vameșilor și al păcătoșilor. Dar înțelepciunea s-a dovedit dreaptă din faptele ei.“³⁶

³³ Pg. 1109, Matei, Cap. 11 Trimișii lui Ioan Botezătorul și mărturia lui Iisus despre Ioan. Cetățile nepocăite. Lauda tatălui. Chemarea către cei împovărați.

³⁴ Pg. 1109, Matei, Cap. 11 Trimișii lui Ioan Botezătorul și mărturia lui Iisus despre Ioan. Cetățile nepocăite. Lauda tatălui. Chemarea către cei împovărați.

³⁵ Pg. 1109, Matei, Cap. 11 Trimișii lui Ioan Botezătorul și mărturia lui Iisus despre Ioan. Cetățile nepocăite. Lauda tatălui. Chemarea către cei împovărați.

³⁶ Pg. 1109, Matei, Cap. 11 Trimișii lui Ioan Botezătorul și mărturia lui Iisus despre Ioan. Cetățile nepocăite. Lauda tatălui. Chemarea către cei împovărați.

Iată că la sfârșitul versetului, epifraza devine răspunsul și ușurarea, care ne sunt dăruite spre înțelegerea și spre auzul cuvântului Său: „(...) înțelepciunea s-a dovedit dreaptă din faptele ei.“

Nu vom conțeni să arătăm pleonasmul antanaclic utilizat pentru realizarea hipotipoziei, pentru că dorim cu smerenie ca cititorii noștri să se folosească așa cum le va fi dat de încercarea noastră:

„25. În vremea aceea, răspunzând, Iisus a zis“³⁷

Nu este în puterea noastră, cea până la „genunchiul broaștei“, de a desluși măcar un pic, spusele versetului 28 din capitolul 11 al Sfintei Evanghelii a lui Matei. Putem doar mărturisi că uneori, ca o rămășiță pe retină a unui zbor al ieilor dinspre o parte a sufletului, am intuit lipsa odihnei, celei fagăduită celor împovărați:

„28. Veniți la Mine, toți cei osteniți și împovărați, și Eu vă voi odihni pe voi.

29. Luați jugul Meu asupra voastră și învățați-vă de la Mine, că Eu sunt blând și smerit cu inima, și veți găsi odihnă sufletelor voastre.

30. Căci jugul Meu e bun și povara Mea e ușoară.“³⁸

Trecând la capitolul 12 al Sfintei Evanghelii după Matei se arată ca fiind ilustrativă prolepsa din versetul șapte al capitolului:

³⁷ Pg. 1110, Matei, Cap. 11 Trimișii lui Ioan Botezătorul și mărturia lui Iisus despre Ioan. Cetățile nepocăite. Lauda tatălui. Chemarea către cei împovărați.

³⁸ Pg. 1110, Matei, Cap. 11 Trimișii lui Ioan Botezătorul și mărturia lui Iisus despre Ioan. Cetățile nepocăite. Lauda tatălui. Chemarea către cei împovărați.

„7. Dacă ştiaţi ce înseamnă: „Milă voiesc, iar nu jertfă“, n-aţi fi osândit pe cei nevinovaţi.“³⁹

Determinăm existenţa unui antorism în cele ce urmează:

„10. Şi iată un om având mâna uscată.“

Deşi credem că orice verset este un summum de înţelepciune dumnezeiască, fiind inspirate de Sfântul Duh, categorisim ca apoftegma următoarele cuvinte:

„25. Cunoscând gândurile lor, Iisus le-a zis: Orice împărăţie care se dezbină în sine se pustieşte, orice cetate sau casă care se dezbină în sine nu va dăinui.“⁴⁰

Cum vom recepta altfel decât ca un chiasm de geniu, construit pe fundamentul cauză efect şi al contrariilor, versetul 30:

„30: Cine nu este cu Mine este împotriva Mea, şi cine nu adună cu Mine risipeşte.“⁴¹

Din nou întâlnim o afereză, în versetul următor:

„31. De aceea vă zic: orice păcat şi orice hulă se va ierta oamenilor, dar hula împotriva Duhului nu se va ierta.“⁴²

O metaforă spusă de Domnul Nostru Iisus Hristos spre smerirea noastră se combină cu o

³⁹ Pg. 1110, Matei, Cap. 12 Spicele de grâu smulse sâmbăta. Tămăduirea făcută sâmbăta. Hula împotriva Sfântului Duh. Cine este adevărata rudă.

⁴⁰ Pg. 1110, Matei, Cap. 12 Spicele de grâu smulse sâmbăta. Tămăduirea făcută sâmbăta. Hula împotriva Sfântului Duh. Cine este adevărata rudă.

⁴¹ Pg. 1110, Matei, Cap. 12 Spicele de grâu smulse sâmbăta. Tămăduirea făcută sâmbăta. Hula împotriva Sfântului Duh. Cine este adevărata rudă.

⁴² Pg. 1110, Matei, Cap. 12 Spicele de grâu smulse sâmbăta. Tămăduirea făcută sâmbăta. Hula împotriva Sfântului Duh. Cine este adevărata rudă.

interogație, urmată de o epifrază sub formă de concluzie:

„34. Pui de vipere, cum puteți să grăiți cele bune odată ce sunteți răi? Căci din prisosul inimii vorbește gura.”⁴³

Tot spre smerirea noastră ni se adresează epitetetele colocviale din versetul 39, epitete care, întru neînțelegerea noastră, ni se cuvin:

„39. (...) Neam viclean și desfrânat cere semn, dar semn nu i se va da, decât semnul lui Iona proorocul.”⁴⁴

Antonomaza următoare stabilește unul dintre apelativele ce se vor aduce în veci ca ofrandă Domnului Iisus, apelativ cu care se definește pe sine din prea multa dragoste față de oameni, pentru care s-a născut de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara rămânând alături de Dumnezeu Tatăl și fiind totodată cu noi, ca Om și ca Dumnezeu:

„40. (...) așa va fi și Fiul Omului în inima pământului trei zile și trei nopți.”⁴⁵

Prin acest verset ne arată totodată cum Va muri și cum Va învia, atunci când va veni vremea.

Iisus deslușește ucenicilor motivul pentru care vorbește în pilde:

„13. De aceea le vorbesc în pilde, că văzând, nu văd, și auzind, nu aud, nici nu înțeleg.”⁴⁶

⁴³ Pg. 1110, Matei, Cap. 12 Spicele de grâu smulse sâmbăta. Tămăduirea făcută sâmbăta. Hula împotriva Sfântului Duh. Cine este adevărata rudă.

⁴⁴ Pg. 1110, Matei, Cap. 12 Spicele de grâu smulse sâmbăta. Tămăduirea făcută sâmbăta. Hula împotriva Sfântului Duh. Cine este adevărata rudă.

⁴⁵ Pg. 1110, Matei, Cap. 12 Spicele de grâu smulse sâmbăta. Tămăduirea făcută sâmbăta. Hula împotriva Sfântului Duh. Cine este adevărata rudă.

⁴⁶ Pg. 1112, Matei, Cap. 13 Șapte pilde despre împărăția cerurilor. Iisus neluat în seamă în cetatea Sa.

El statuează astfel un paradox care este general valabil pentru întreaga omenire; pentru Om ca și creație a Lui Dumnezeu.

Această deslușire este urmată de o explicație prin expolițiune, care ne spune astfel:

„14. (...) Cu urechile veți auzi, dar nu veți înțelege, și cu ochii vă veți uita, dar nu veți vedea“.

Explicația acestei stări de fapt este oferită în versetele 14 și 15 din capitolul 13, când pasajul respectiv poate fi considerat cea de-a doua parte a unei prolepse, exprimând concluzia celor afirmate mai devreme, într-o formă explicativă:

15. „Căci inima acestui popor s-a învățat și cu urechile aude greu și ochii lui s-au închis, ca nu cumva să vadă cu ochii și să audă cu urechile și cu inima și să înțeleagă și să se întoarcă, și Eu să-i tămăduiesc pe ei“⁴⁷.

Nu trebuie să trecem cu vederea prezența în acest verset a procedului retoric al „corespondențelor“; iată de pildă că deși în acest caz atribuirea văzului ochilor și auzului urechilor duce la o hiperbolizare a funcțiilor acestor receptori, se produce o transcendentare emulativă a proceselor bio-fiziologice către sensurile filozofico – teologico – mistice. Însă coresponderea înțelegerii la nivelul inimii se situează în linia tradiției filocalice ortodoxe în cadrul căutărilor și de-asemena al certitudinilor mistice ale sfinților părinți, care leagă înțelegerea de primirea adevărului prin intermediul rugăciunii inimii și al îmbunătățirii rugătorului, al evoluției acestuia pe calea îndumnezeirii.

⁴⁷ Pg. 1112, Matei, Cap. 13 Șapte pilde despre împărăția cerurilor. Iisus neluat în seamă în cetatea Sa.

Mântuitorul revine în versetul 16, arătând apostolilor contrariul vieții lor, față de cele spuse mai înainte:

16. „Dar fericiți sunt ochii voștri că văd și urechile voastre că aud.“

Cât de mare va fi fost fericirea apostolilor că au auzit aceasta din gura Învățătorului !!!....

Însă, ca pentru a se asigura că ucenicii Săi au înțeles importanța acestor descoperiri, Domnul Nostru Iisus le adresează versetul următor:

17. „Căci adevărat vă grăiesc vouă, că mulți prooroci și drepți au dorit să vadă cele ce priviți voi, și n-au văzut, și să audă cele ce auziți voi, și n-au auzit.“⁴⁸

Iată în cele de mai sus un exemplu de expolițiune anaforică, așa cum este definită anafora în cea de-a doua parte a definițiilor consacrate, respectiv: „Anaforice sunt și cuvintele, sintagmele, frazele care reiau aceeași idee deja exprimată pentru a întări înțelesul acesteia.“⁴⁹

O metaforă ce vine din absolut este cea care numește „cuvântul împărăției“ ca fiind „sămânță“, concentrare și totodată generare paradigmatică de sensuri, care odată arătată explicit în versetul 19, este dezvoltată metaforic în versetele 20 – 32. Semințele sădirii sunt felurite, dar anaforismul reluării pildei constă în trecerea de la pilda

⁴⁸ Pg. 1112, Matei, Cap. 13 Șapte pilde despre împărăția cerurilor. Iisus neluat în seamă în cetatea Sa.

⁴⁹ Pg. 20, Dicționar de retorică – non-exhaustiv / Golea Marius – Arad: „Concordia“, 2009.

sămânței⁵⁰ generice, la cea a sămânței de grâu și la cea a sămânței de muștar:

„19. De la oricine aude cuvântul Împărăției și nu-l înțelege, vine cel viclean și răpește ce s-a semănat în inima lui; aceasta este sămânța semănată lângă drum.

20. Cea semănată pe loc pietros este cel care aude cuvântul și îndată îl primește cu bucurie,

21. Dar nu are rădăcină în sine, ci ține până la o vreme și, întâmplându-se strâmtorare sau prigoană pentru cuvânt, îndată se smintește.

22. Cea semănată în spini este cel care aude cuvântul, dar grija acestei lumi și înșelăciunea avuției înăbușă cuvântul și-l fac neroditor.

23. Iar sămânța semănată în pământ bun este cel care aude cuvântul și-l înțelege, deci care aduce rod și face: unul o sută, altul șaiszeci și altul treizeci.

24. Altă pildă le-a pus lor înainte, zicând: Asemenea este împărăția cerurilor omului care a semănat sămânță bună în țarina sa.

25. Dar pe când oamenii dormeau, a venit vrăjmașul lui, a semănat neghină printre grâu și s-a dus.

26. Iar dacă a crescut paiul și a făcut rod, atunci s-a arătat și neghina.

27. Venind slugile (...), i-au zis: Doamne, n-ai semănat tu oare sămânță bună în țarina ta? De unde dar are neghină?

28. Iar el le-a răspuns: Un om vrăjmaș a făcut aceasta. Slugile i-au zis: Voiești deci să ne ducem și s-o plivim?

29. El însă a zis: Nu, ca nu cumva plivind neghina să smulgeți o dată cu ea și grâul.

30. Lăsați să crească împreună și grâul și neghina, până la seceriș, și la vremea secerișului voi zice secerătorilor: Pliviți întâi neghina și legați-o în snopi ca să o ardem, iar grâul adunați-l în jitnița mea.

31. O altă pildă le-a pus înainte, zicând: Împărăția cerurilor este asemenea grăuntelui de muștar, pe care, luându-l, omul l-a semănat în țarina sa,

32. Și care este mai mic decât toate semințele, dar când a crescut este mai mare decât toate legumele și se face pom, încât vin păsările cerului și se sălășluiesc în ramurile lui.⁵¹

Iată că Domnul aseamănă cuvântul său cu sămânța, care moare pentru a se naște din ea o nouă viață, însutită, cu grâul care moare și se naște spre facerea pâinii celei vii și spre hrana noastră, și cu creșterea cea mai presus de toate roadele a copacului de muștar, din cea mai mică și din cea mai neînsemnată sământă, dar care are în ea viața cea veșnică.

Desigur, amintind de prooroci, Sfântul Cuvânt crează o prozopopee:

⁵¹ Pg. 1113, Matei, Cap. 13 Șapte pilde despre împărăția cerurilor. Iisus neluat în seamă în cetatea Sa.

35. “Ca să se împlinească ce s-a spus prin proorocul, care zice: „Deschide-voi în pilde gura Mea, spune-voi cele ascunse de la întemeierea lumii.”⁵²

Deslușind ucenicilor pildele, Domnul Nostru Iisus Hristos explicitează metaforele, metonimiile și sinecdocile, zicându-le:

„37. (...) Cel ce seamănă sămânța cea bună este Fiul Omului.

38. Țarina este lumea; sămânța cea bună sunt fiii Împărăției; iar neghina sunt fiii celui-rău. (...)”⁵³

Una dintre metaforele puțin deslușite dar înfricoșate pentru noi, cei păcătoși, este cea prezentă în versetul 42:

„42. (...) acolo va fi plânsul și scrâșnirea adinților.”⁵⁴

Pentru a ne fi arătate valoarea dar și modul de a prețui Împărăția, Domnul Nostru Iisus Hristos revine cu o înșiruire de comparații care se întinde pe lungimea a cinci versete:

„44. Asemenea este Împărăția cerurilor cu o comoară ascunsă în țarină, pe care, gășind-o un om, a ascuns-o, și de bucuria ei se duce și vinde tot ce are și cumpără țarina aceea.

45. Iară este asemenea Împărăția cerurilor cu un neguțător care caută mărgăritare bune;

⁵² Pg. 1113, Matei, Cap. 13 Șapte pilde despre împărăția cerurilor. Iisus neluat în seamă în cetatea Sa.

⁵³ Pg. 1113, Matei, Cap. 13 Șapte pilde despre împărăția cerurilor. Iisus neluat în seamă în cetatea Sa.

⁵⁴ Pg. 1113, Matei, Cap. 13 Șapte pilde despre împărăția cerurilor. Iisus neluat în seamă în cetatea Sa.

46. Și aflând un mărgăritar de mult preț, s-a dus, a vândut toate câte avea și l-a cumpărat.

47. Asemenea este iarăși Împărăția cerurilor cu un năvod aruncat pe mare și care adună tot felul de pești.

48. Iar când s-a umplut, l-au tras pescarii la mal și, șezând, au ales în vase pe cei buni, iar pe cei răi i-au aruncat afară.⁵⁵

În versetul 50 se repetă metafora din versetul 42, care sugerează starea înfricoșătoare a celor păcătoși și ne înfățișează condiția în care se vor afla:

50. "(...) acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților."⁵⁶

Urmează două inversini consecutive:

51. "Înțeles-ați toate acestea ? Zis-au lui : Da, Doamne."⁵⁷

Remarcăm simplitatea dar totodată forța cu care este utilizată prozopopeea pentru a exprima reproșul rămas mereu actual, prin care Ioan Botezătorul îi cerea lui Irod să lase pe Irodiada :

4."Căci Ioan îi zicea lui: Nu ți se cuvine s-o ai de soție."⁵⁸

Cât de superb se folosește epitetul în cele de mai jos, pentru a mustra necredința lui Petru, care cere ajutor Domnului pentru a nu se scufunda pe

⁵⁵ Pg. 1114, Matei, Cap. 13 Șapte pilde despre împărăția cerurilor. Iisus neluat în seamă în cetatea Sa.

⁵⁶ Pg. 1114, Matei, Cap. 13 Șapte pilde despre împărăția cerurilor. Iisus neluat în seamă în cetatea Sa.

⁵⁷ Pg. 1114, Matei, Cap. 13 Șapte pilde despre împărăția cerurilor. Iisus neluat în seamă în cetatea Sa.

⁵⁸ Pg. 1114, Matei, Cap. 14 Tăierea capului lui Ioan Botezătorul. Iisus satură cinci mii de oameni, umblă pe mare, vindecă pe cei bolnavi care se ating de El.

timpul cât umbla pe mare... Așa cum și noi avem de trebuință totdeauna ca Iisus Hristos să Ne întindă mâna atunci când ne sperie furtunile patimilor :

31."Iar Iisus, întinzând îndată mâna, l-a apucat și a zis: Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit ?"⁵⁹

Referitor la învățătura fariseilor, Domnul Nostru Iisus Hristos ne arată, într-o superbă sinecdocă, faptul că:

8."Poporul acesta Mă cinstește cu buzele, dar inima lor este departe de Mine."⁶⁰

Întâlnim în servestul 11 din capitolul 15 ceea ce am numi un eufemism, deși încărcătura metaforică este de asemenea foarte intensă:

11."Nu cea ce intră în gură spurcă pe om, ci ceea ce iese din gură, aceea spurcă pe om."⁶¹

Metaforică este și afirmația Domnului despre modul în care va fi curățită grădina Lui Dumnezeu :

13."(...) Orice răsad pe care nu L-a sădit Tatăl Meu cel ceresc va fi smuls din rădăcină."⁶²

Enumerarea suferințelor celor aduși spre vindecare de către mulțimi, se continuă plinindu-se, în urma vindecării, cu o enumerare de contrarii:

30."Și mulțimi multe au venit la El, având cu ei șchiopi, orbi, muți, ciungi (...)"

⁵⁹ Pg. 1114, Matei, Cap. 14 Tăierea capului lui Ioan Botezătorul. Iisus satură cinci mii de oameni, umblă pe mare, vindecă pe cei bolnavi care se ating de El.

⁶⁰ Pg. 1116, Matei, Cap. 15 Spălarea mâinilor. Femeia cananeeancă. Săturarea celor patru mii de oameni.

⁶¹ Pg. 1116, Matei, Cap. 15 Spălarea mâinilor. Femeia cananeeancă. Săturarea celor patru mii de oameni.

⁶² Pg. 1116, Matei, Cap. 15 Spălarea mâinilor. Femeia cananeeancă. Săturarea celor patru mii de oameni.

31"Încât mulțimea se minuna văzând pe muți vorbind, pe ciungi sănătoși, pe șchiopi umblând și pe orbi văzând, și slăveau pe Dumnezeuul lui Israel."⁶³

Pentru înfierarea aluatului saducheilor și fariseilor, care vin înaintea sa și cer un semn din cer, Domnul Nostru folosește expresii de ocară, care pot fi încadrate ca epitete colocviale :

4."Neam viclean și adulter cere un semn (...)"⁶⁴

În aceeași idee, dar de data aceasta metaforic, Mântuitorul avertizează pe ucenici să se ferească de învățătura cea rea într-o dărmare și sporire:

6. "(...)Luați aminte și feriți-vă de aluatul fariseilor și al saducheilor."⁶⁵

Epitetul "viu" din propoziția prin care Petru mărturisește că Iisus este Hristosul, considerăm că are o covârșitoare însemnătate. Răspunde Petru, întrebat fiind de Domnul Nostru :

16. "(...) Tu Ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu."⁶⁶

Adică al Dumnezeului celui atotprezent, viu, Cel care ne spune : "Nu vă faceți chip cioplit!". Ne spune să ne închinăm Lui ca unui Dumnezeu viu. Nu idolilor. Nu simbolurilor. Nu căilor oculte. Nu

⁶³ Pg. 1116, Matei, Cap. 15 Spălarea mâinilor. Femeia cananeeancă. Săturarea celor patru mii de oameni.

⁶⁴ Pg. 1117, Matei, Cap. 16 Semnele timpului. Aluatul fariseilor. Mărturisirea lui Petru. Cea dintâi vestire a Patimilor. Urmarea lui Hristos.

⁶⁵ Pg. 1117, Matei, Cap. 16 Semnele timpului. Aluatul fariseilor. Mărturisirea lui Petru. Cea dintâi vestire a Patimilor. Urmarea lui Hristos.

⁶⁶ Pg. 1117, Matei, Cap. 16 Semnele timpului. Aluatul fariseilor. Mărturisirea lui Petru. Cea dintâi vestire a Patimilor. Urmarea lui Hristos.

misticismului. Ci Să-l trăim pe El în fiecare moment al vieții noastre, mulțumindu-I!

Iată ce putere de paradigmă sfântă are acest – la prima vedere simplu – cuvânt: viu...

Din nou contrariile sunt cele care ne toarnă în suflet învățătura Domnului :

25. "Că cine va voi să-și scape sufletul îl va pierde; iar cine își va pierde sufletul pentru Mine îl va afla."⁶⁷

Se cade aici a arăta, cu slaba noastră pricepere, că atunci când se vorbește de scăparea sufletului, se face vorbire despre încercarea de a ne "salva" cu mijloacele lumești, iar pierderea sufletului, arătată în cea de-a doua parte, este predarea noastră înaintea Domnului, pentru a ne transforma în vase ale umplerii...

O superbă anonimație antonomatică și totodată metaforică întâlnim în versetul ce urmează:

9. "(...) Nimănui să nu spuneți ce a-ți văzut, până când Fiul Omului Se va scula din morți."⁶⁸

Puterea credinței este ilustrată printr-o comparație hiperbolică, în sensul micșorării dimensiunilor, pentru a potența și mai mult ideea de forță:

20. "(...) Dacă veți avea credință cât un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia:

⁶⁷ Pg. 1118, Matei, Cap. 16 Semnele timpului. Aluatul fariseilor. Mărturisirea lui Petru. Cea dintâi vestire a Patimilor. Urmarea lui Hristos.

⁶⁸ Pg. 1118, Matei, Cap. 17 Schimbarea la față. Vindecarea lunaticului. A doua vestire a Patimilor. Darea pentru templu.

Mută-te de aici dincolo, și se va muta; și nimic nu va fi vouă cu neputință."⁶⁹

Totodată vedem în cele de mai sus o litotă, în sensul de micșorare a dimensiunilor pentru a obține efectul invers.

Din nou învățătura Domnului se exprimă utilizând ca procedeu retoric metonimia:

8. Iar dacă mâna ta sau piciorul tău te smitește, taie-l și aruncă-l de la tine, că este mai bine pentru tine să intri în viață ciung sau șchiop decât, având amândouă mâinile sau picioarele, să fii aruncat în focul cel veșnic.

9. Și dacă ochiul tău te smintește, scoate-l și aruncă-l de la tine, că mai bine este pentru tine să intri în viață cu un singur ochi decât, având amândoi ochii, să fii aruncat în gheena focului."⁷⁰

Fiind întrebat de către Petru de câte ori trebuie să ne iertăm fratele, Domnul Nostru Iisus Hritos răspunde printr-o paronomază cu efect hiperbolic :

22."(...) Nu zic ție până de șapte ori, ci până la șaptezeci de ori cât șapte."⁷¹

Pentru a ne arăta categoriile celor care nu se căsătoresc, versetul 12 al capitolului 19 detaliază plecând de la felul în care aceștia ajung la această

⁶⁹ Pg. 1118, Matei, Cap. 17 Schimbarea la față. Vindecarea lunaticului. A doua vestire a Patimilor. Darea pentru templu.

⁷⁰ Pg. 1119, Matei, Cap. 18 Cine este mai mare în Împărăția cerurilor. Puterea cheilor. De câte ori vom ierta pe aproapele. Pilda celui ce datora zece mii de talanți.

⁷¹ Pg. 1120, Matei, Cap. 18 Cine este mai mare în Împărăția cerurilor. Puterea cheilor. De câte ori vom ierta pe aproapele. Pilda celui ce datora zece mii de talanți.

menire, utilizând o anaforă plină de înțelesuri, urmată după punct, de o epifrază paronomazică:

12."Că sunt fameni care s-au născut așa din pânțele mamei lor; sunt fameni pe care oamenii i-au făcut fameni, și sunt fameni care care s-au făcut fameni pe ei înșiși pentru împărăția cerurilor. Cine poate înțelege să înțeleagă."⁷²

Cum se putea exprima mai sugestiv greutatea cu care se va mântui omul bogat decât prin superba metaforă a trecerii cămilei prin urechile acului:

24."Și iarăși zic vouă că mai lesne este să treacă o cămilă prin urechile acului decât să intre un bogat în Împărăția lui Dumnezeu."⁷³

Pilda cu stăpânul viei și lucrătorii tocmiți la ore diferite, ne face să ne întrebăm dacă nu cumva și noi înșine, din slavă deșartă, vom crede total nejustificat că ni se cuvine ceva, conform metonimiei din versetul 15 al capitolului 20:

15."Au nu mi se cuvine mie să fac ce voiesc cu ale mele? Sau ochiul tău este rău pentru că eu sunt bun?"⁷⁴

Și se continuă concluziv și epifratic, printr-un chiasm:

16."Astfel vor fi cei de pe urmă întâi și cei dintâi pe urmă, că mulți sunt chemați, puțini aleși."⁷⁵

⁷² Pg. 1120, Matei, Cap. 19 Despre desfacerea căsătoriei. Iisus binecuvântează pe copii. Tânărul cel bogat.

⁷³ Pg. 1120, Matei, Cap. 19 Despre desfacerea căsătoriei. Iisus binecuvântează pe copii. Tânărul cel bogat.

⁷⁴ Pg. 1122, Matei, Cap. 20 Pilda despre lucrătorii tocmiți la vie. A treia vestire a Patimilor. Cererea fiilor lui Zevedeu. Cearta pentru întâietate. Vindecarea celor doi orbi.

În cele ce urmează întâlnim un verb care poate fi deopotrivă receptat la figurat sau la propriu. De fapt, plecând de la o acțiune reală de urcare a căii către Ierusalim, către Templu, se transcende în figurat, la urcarea în spirit, la pregătirea Domnului pentru jertfa Sa:

17. "Și Suindu-se la Ierusalim (...)"⁷⁶

La cererea mamei fiilor lui Zevedeu, ca fii ei să stea de-a dreapta și de-a stânga Domnul Nostru Iisus Hristos, la intrarea Sa în Împărăția Cerurilor, i se răspunde astfel, utilizând o superbă metonimie:

22. "(...) Nu știți ce cereți. Puteți, oare, să beți paharul pe care-l voi bea Eu și cu botezul cu care Eu Mă botez să vă botezați?"⁷⁷

Trei chiasmuri succesive, ce se constituie într-o superbă expolițiunea al cărui ultim termen este totodată o comparație, arată diferența între ocârmuitorii neamurilor, care domnesc peste ele și cei mari le stăpânesc, și cele ce ni se cer nouă tuturor pentru a fi slujitorii Domnului :

26. "Nu tot așa să fie între voi, ci care între voi va vrea să fie mare să fie slujitorul vostru ;

27. Și care între voi va vrea să fie întâiul să vă fie vouă slugă, (...)"

⁷⁵ Pg. 1122, Matei, Cap. 20 Pilda despre lucrătorii tocmiți la vie. A treia vestire a Patimilor. Cererea fiilor lui Zevedeu. Cearta pentru întâietate. Vindecarea celor doi orbi.

⁷⁶ Pg. 1122, Matei, Cap. 20 Pilda despre lucrătorii tocmiți la vie. A treia vestire a Patimilor. Cererea fiilor lui Zevedeu. Cearta pentru întâietate. Vindecarea celor doi orbi.

⁷⁷ Pg. 1122, Matei, Cap. 20 Pilda despre lucrătorii tocmiți la vie. A treia vestire a Patimilor. Cererea fiilor lui Zevedeu. Cearta pentru întâietate. Vindecarea celor doi orbi.

28. După cum și Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească El și să-Și dea sufletul răscumpărare pentru mulți."⁷⁸

Cum oare cer cei doi orbi să-și recapete vederea? Spun ei oare: "Doamne, fă-ne să vedem"? Nu. Ei cer Domnului să li se de-a vederea, printr-o fomulă sinecdotică și totodată metonimică:

33."(...) Doamne, să se deschidă ochii noștri."⁷⁹

Trecând la capitolul 21, vedem în versetul 4 că forma la persoana a treia plural a verbului "a face", referitor la lucrurile care se vor împlini, este la reflexiv :

4."Iar toate acestea s-au făcut ca să se îplinească ceea ce s-a spus prin proorocii (...)"⁸⁰

Manifestarea mulțimilor înaintea Domnului Iisus Hristos, la intrarea Lui în Ierusalim, este redată printr-o epanalepsă:

8."Și cei mai mulți din mulțime își așterneau hainele pe cale, iar alții tăiau ramuri din copaci și le așterneau pe cale"⁸¹

Să ne ferească Dumnezeu de soarta smochinului fără fructe pe care Domnul Nostru Iisus Hristos îl blestemă, pentru că în ramurile sale nu

⁷⁸ Pg. 1122, Matei, Cap. 20 Pilda despre lucrătorii tocmiți la vie. A treia vestire a Patimilor. Cererea fiilor lui Zevedeu. Cearta pentru întâietate. Vindecarea celor doi orbi.

⁷⁹ Pg. 1123, Matei, Cap. 20 Pilda despre lucrătorii tocmiți la vie. A treia vestire a Patimilor. Cererea fiilor lui Zevedeu. Cearta pentru întâietate. Vindecarea celor doi orbi.

⁸⁰ Pg. 1123, Matei, Cap. 21 Intrarea în ierusalim. Alungarea vânzătorilor din templu. Smochinul neroditor. Pilda lucrătorilor celor răi.

⁸¹ Pg. 1123, Matei, Cap. 21 Intrarea în ierusalim. Alungarea vânzătorilor din templu. Smochinul neroditor. Pilda lucrătorilor celor răi.

află nici un fruct. Retoric vorbind, în acest verset se petrece o imprecăție, ca acțiune de pedepsire a smochinului. Acțiune care exprimă și dezamăgirea Mântuitorului că nu a găsit credință la arhieriei și cărturarii în cunoștința căroră făcuse minunile însănătoșirii orbilor și șchiopilor, deși copiii, acești fii ai Împărăției strigau: "Osana Fiul Lui David !".

În loc de smerenie, de dragoste, Fiul Omului a găsit mânie din partea celor amintiți. Și-atunci, iată că prin pilda smochinului, ne dă de știre ceea ce va fi cu noi, cei sterpi de credință și dragoste :

19. "Și văzând un smochin lângă cale, S-a dus la el, dar n-a găsit nimic în el, decât numai frunze, și i-a zis lui: De acum înainte să nu mai fie rod din tine în veac! Și smochinul s-a uscat îndată"⁸²

Domnul Nostru Iisus Hristos reia într-o expolițiune referitoare la mulțimea credinței, în versetul 21 din capitolul 21, ceea ce ne deslușea în versetul 20 din capitolul 1:

21., „Iar Iisus, răspunzând, le-a zis: Adevărat grăiesc vouă: Dacă veți avea credință și nu vă veți îndoi, veți face nu numai ce s-a făcut cu smochinul, ci și muntelui acestuia de veți zice: Ridică-te și aruncă-te în mare, va fi așa.”⁸³

Fiind Iisus întrebat de arhieriei și bătrânii poporului: "Cu ce putere faci tu acestea? Și cine ți-a dat puterea aceasta?"⁸⁴, sesizăm, cu puțină noastră

⁸² Pg. 1123, Matei, Cap. 21 Intrarea în ierusalim. Alungarea vânzătorilor din templu. Smochinul neroditor. Pilda lucrătorilor celor răi.

⁸³ Pg. 1123, Matei, Cap. 21 Intrarea în ierusalim. Alungarea vânzătorilor din templu. Smochinul neroditor. Pilda lucrătorilor celor răi.

⁸⁴ Pg. 1124, Matei, Cap. 21 Intrarea în ierusalim. Alungarea vânzătorilor din templu. Smochinul neroditor. Pilda lucrătorilor celor răi.

înțelegere, două aspecte. Conform întrebărilor nu se contestă puterea Domnului, ci se pune la îndoială sursa acestei puteri.

Al doilea aspect, din puncte de vedere al teoriei retoricii, se referă la răspunsul Domnului Nostru Iisus, care constră în aducerea în fața întrebătorilor a unei dileme:

24."Răspunzând, Iisus le-a zis: "Vă voi întreba și Eu pe Voi un cuvânt, pe care de Mi-l veți spune, și Eu vă voi spune vouă cu ce putere fac acestea :

25. Botezul lui Ioan de unde a fost? Din cer sau de la oameni? Iar ei cugetau întru sine, zicând: De vom zice: din cer, ne va spune: De ce, dar, n-ați crezut lui?

26. Iar de vom zice: de la oameni, ne temem de popor, fiindcă toți îl socotesc pe Ioan prooroc."⁸⁵

Pentru a răspunde întrebării adresate la sfârșitul parabolei cu stăpânul viei și lucrătorii necredincioși, se folosește o paronomază, reluând și dezvoltând de la plural către plural singular atributul "rău":

41."(...) Pe aceștia răi, cu rău îi va pierde(...)"⁸⁶

Ni se spune apoi, folosind litota ca mijloc retoric, că:

42. " Piatra pe care au nesocotit-o ziditorii, aceasta a ajuns să fie în capul unghiului."⁸⁷

⁸⁵ Pg. 1124, Matei, Cap. 21 Intrarea în ierusalim. Alungarea vânzătorilor din templu. Smochinul neroditor. Pilda lucrătorilor celor răi.

⁸⁶ Pg. 1124, Matei, Cap. 21 Intrarea în ierusalim. Alungarea vânzătorilor din templu. Smochinul neroditor. Pilda lucrătorilor celor răi.

Iar în continuare ni se arată epifratic:

42. "(...) De la Domnul a fost aceasta și este lucru minunat în ochii noștri"⁸⁸

Când ni se vorbește despre "Împărăția Lui Dumnezeu", în sintagma respectivă se concentrează metaforic întreaga dragoste, toate darurile pe care Dumnezeu ni le-a pregătit încă de la începutul veacurilor. Însă ni se spune că Împărăția se va lua de la noi și se va da neamului care face roadele ei. Și tot așa ni se arată în continuare că, "piatra" (...) care "a ajuns să fie pusă în capul unghiului", adică Însuși Iisus Hristos, va fi măsura cu care vom fi măsurați, cu care vom fi cercați :

44."Cine va cădea pe piatra aceasta se va sfârâma, iar pe cine va cădea îl va strivi."

Vai nouă, celor care nu putem primi învățătura din cauza învârtosării inimilor noastre!...

Tot în acest sens, în capitolul următor, ni se arată cum va fi dată Împărăția celor nepoftiți, căci noi nu am fost vrednici de chemarea la nunta făcută de Împărat Fiului Său:

8."Apoi a zis către slugile sale: Nunta este gata dar cei poftiți n-au fost vrednici.

9. Mergeți deci la răspântiile drumurilor și pe câți veți găsi, chemați-i la nuntă.

10. Și ieșind slugile acelea la drumuri, au adunat pe toți câți i-au găsit, și s-a umplut casa nunții de oaspeți."⁸⁹

⁸⁷ Pg. 1124, Matei, Cap. 21 Intrarea în ierusalim. Alungarea vânzătorilor din templu. Smochinul neroditor. Pilda lucrătorilor celor răi.

⁸⁸ Pg. 1124, Matei, Cap. 21 Intrarea în ierusalim. Alungarea vânzătorilor din templu. Smochinul neroditor. Pilda lucrătorilor celor răi.

Dar trebuie să primim cu bucurie chemarea noastră la nunta Fiului Împăratului, chiar dacă nu suntem vrednici. Adică să ne îmbrăcăm cu bucurie în Slava Lui. Căci altfel vom păți ca oaspetele care nu era îmbrăcat în haine de nuntă:

11."Iar intrând împăratul să privească pe oaspeți, a văzut acolo un om care nu era îmbrăcat în haine de nuntă.

12. Și i-a zis: Prietene, cum ai intrat aici fără haină de nuntă? El însă a tăcut.

13. Atunci împăratul a zis slugilor: Legați-l de picioare și de mâini și aruncați-l în întunericul cel mai din afară. Acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților.

14. Căci mulți sunt chemați, dar puțini sunt aleși."⁹⁰

Ispitirea fariseilor privind datoria de a da dajdie cezarului, aduce din nou în fața noastră superba recurgere la metaforism ca răspuns la întrebarea dacă, trăind în lume, să faci lucrurile ei. Apare însă o dihotomie clară între trebuințele minimale pe care trebuie să le îngăduim înspre partea materială și datoria pe care o avem către Dumnezeu. Fiul Omului ne spune:

21."(...) Dați cezarului cele ce sunt ale cezarului, și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu."⁹¹

⁸⁹ Pg. 1125, Matei, Cap. 22 Parabola nunții fiului de împărat. Dinarul cezarului. Cea mai mare poruncă din Lege. Mesia: Fiul și Domnul lui David.

⁹⁰ Pg. 1125, Matei, Cap. 22 Parabola nunții fiului de împărat. Dinarul cezarului. Cea mai mare poruncă din Lege. Mesia: Fiul și Domnul lui David.

Credem că întru cele de mai sus ni se dă legea cumpătării, a echilibrului... Așa cum părinții Athosului ne spun, de exemplu, că, chemarea unui doctor de către cel bolnav, sau, cum ne spun părinții Pustiei, fuga din fața dușmanului: sunt dovezi de smerenie...

În același capitol 22, cele zece porunci sunt rezumate la două, prezentate enumerativ și întărite hipotipotic, astfel :

37. "(...) Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău.

38. Aceasta este marea și întâia poruncă.

39. Iar a doua, la fel ca aceasta: «Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși »."⁹²

Dorim să încadrăm în categoria aferezelor, cele ce urmează, deși ordinea în care are loc algoritmul procedului retoric, este inversată. Astfel, în loc să se respingă din start ceea ce este de respins, urmând să se afirme ceea ce este de afirmat, în cele ce urmează, ni se spune din start ce să urmăim, iar apoi ce să nu făptuim:

3."Deci toate câte vă vor zice vouă faceți-le și păziți-le; dar după faptele lor nu faceți, că ei zic, dar nu fac."⁹³

⁹¹ Pg. 1125, Matei, Cap. 22 Parabola nunții fiului de împărat. Dinarul cezarului. Cea mai mare poruncă din Lege. Mesia: Fiul și Domnul lui David.

⁹² Pg. 1126, Matei, Cap. 22 Parabola nunții fiului de împărat. Dinarul cezarului. Cea mai mare poruncă din Lege. Mesia: Fiul și Domnul lui David.

⁹³ Pg. 1126, Matei, Cap. 23 Iisus muștră pe farisei și pe cărturari. Muștră Ierusalimul, cel ce ucide pe prooroci, și prezice dărâmarea lui.

Cum altfel oare putea fi ilustrat faptul că cel care caută măreția spirituală trebuie să coboare mai întâi în locurile cele mai de jos ale materialului, decât prin cele două chiasme alăturate în capitolul 23 :

11. "Și care este mai mare între voi să fie slujitorul vostru.

12. Cine se va înălța pe sine se va smeri, și cine se va smeri pe sine se va înălța."⁹⁴

Cu smerenie și cu teamă vom arăta, desigur doar cu slabele noastre măsuri, că am căutat cu tot dinadinsul să evităm a face greșeli de orice fel, în textul de față, gândindu-ne la cititorii care vor pune cât de cât preț pe cele scrise, pentru a nu-i sminti, pentru a nu fi la rându-ne așa cum este scris în versetele 15-17:

15."Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că înconjurați marea și uscatul ca să faceți un ucenic și, dacă l-ați făcut, îl faceți fiu al gheenei și îndoit decât voi.

16. Vai vouă, călăuze oarbe, care ziceți: Cel ce se va jura pe templu nu este cu nimic legat, dar cel ce se va jura pe aurul templului este legat.

17. Nebuni și orbi! Ce este mai mare aurul sau templul care sfințește aurul?"⁹⁵

Anafora paronomastică la nivel metasememic din versetele 21 – 23, ne arată păcatul jurămintelor:

20. "Deci, cel care jură pe altar se jură pe el și pe toate câte sunt deasupra lui.

⁹⁴ Pg. 1126, Matei, Cap. 23 Iisus muștră pe farisei și pe cărturari. Muștră Ierusalimul, cel ce ucide pe prooroci, și prezice dărâmarea lui.

⁹⁵ Pg. 1127, Matei, Cap. 23 Iisus muștră pe farisei și pe cărturari. Muștră Ierusalimul, cel ce ucide pe prooroci, și prezice dărâmarea lui.

21. Și cel care se jură pe templu se jură pe el și pe Cel care locuiește în el.

22. Cel care se jură cer se jură pe tronul lui Dumnezeu și pe Cel care șade pe el."⁹⁶

Ca o expolițiune a versetelor anterioare ce privesc rătăcirea fariseilor și a cărturarilor, a pietrei celei nebăgate în seamă de zidari ce va fi pusă în capul unghiului și a călăuzelor oarbe, care găsind ucenici îi duc direct în gheenă, luând cheile împărăției, nici ei intrând nici pe alții lăsând; ca și a poruncii Domnului de a da cezarului ce-i al cezarului și lui Dumnezeu ce-i al lui Dumnezeu, versetele 23 și 24 vin să ne arate următoarea rătăcire: confundarea mimării în lume a unei credințe „la nivel material” cu dragostea manifestată în spirit:

23. “Vai vouă! Cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că dați zeciuială din izmă, din mărar și din chimen, dar ați lăsat părțile cele mai grele ale legii: judecata, mila și credința; pe acestea trebuie să le faceți, și pe acelea nu trebuie să le lăsați;

24. Călăuze oarbe, strecurați țânțarul și înghițiți cămila!”

Desigur că nu putem trece mai departe fără să subliniem sublimul chiasm de la sfârșitul versetului 23: „pe acestea trebuie să le faceți, și pe acelea nu trebuie să le lăsați;”, în care faptele poruncite, unele nu trebuie să fie nefăcute, așa cum altele nu trebuie să rămână neîndeplinite.

Descoperim că pentru prima dată, pentru a mări efectul periorativ al zicerii dar și forța ei

⁹⁶ Pg. 1127, Matei, Cap. 23 Iisus muștră pe farisei și pe cărturari. Muștră Ierusalimul, cel ce ucide pe prooroci, și prezice dărâmarea lui.

retorică, Domnul Nostru Iisus Hristos se adresează la persoana întâi singular, fariseilor. Și aceasta are loc în cuprinsul metaforei care aseamănă omul cu un pahar și cu un blid, pentru a cărui curățire trebuie mai întâi făcută curățenie **în întrul lăuntrului**, ca să fie, în consecință, curată și partea din afară:

25. „Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că voi curățiți partea din afară a paharului și a blidului, iar înăuntru sunt pline de răpire și de lăcomie.

26. Fariseule orb! Curăță întâi partea dinăuntru a paharului și a blidului, ca să fie curată și cea din afară.”⁹⁷

Domnul va reveni asupra acestei învățături când ne va descoperi că, cităm aproximativ: „Nu ceea ce intră în gură spurcă pe om ci ceea ce iese din gură. Că din preaplinul inimii vorbește gura.”

Iată că ne facem vinovați, laolaltă cu fariseii și cu cărturarii, că asemenea lor, zidim mormintele proorocilor și împodobim pe cele ale dreptilor. Și ne credem – întru slava deșartă – mai „deștepți”, ca și, de asemenea, fără pată, căci socotim să oamenii din vechime au răstignit pe Domnul, pentru că nu înțelegeau, dar noi acum, știm toate cele de cuviință. Da, știm câte ceva, dar nu împlinim mai nimic. Ne îndreptăm, așa cum spuneam, pe noi înșine, dar suntem aflându-ne greșiți în ceea ce privește credința vie; chiar când ne rugăm, suntem în rătăcire, că-L socotim pe El departe de noi, undeva în istorie. Nu suntem dăruiți de a-L vedea aici, acum

⁹⁷ Pg. 1127, Matei, Cap. 23 Iisus muștră pe farisei și pe cărturari. Muștră Ierusalimul, cel ce ucide pe prooroci, și prezice dărâmarea lui.

și pretutindeni, ca un Dumnezeu Viu! Iar dacă fariseii și cărturarii se luptau cu necunoașterea atunci, în zilele acelea, noi am avut două mii de ani și ceva pentru a ne schimba, pentru a înțelege, pentru a deveni omul Cel Nou!

Și zicem, ca și cei din vechime :

30."(...) De-am fi fost noi în zilele părinților noștri, n-am fi fost părtași la vărsarea sângelui proorocilor."⁹⁸

Pentru a ne fi arătat cât de mult suntem greșiți, Domnul ne adresează, hipotipotic, epitete colocviale de felul celor din versetul 33:

33."Șerpi, pui de vipere, cum veți scăpa de osânda gheenei?"⁹⁹

Pentru a arăta păcatul popoarelor care locuiau Cetatea Sfântă, cuvântul Domnului personifică Ierusalimul, adresându-i-se astfel:

37."Ierusalime, Ierusalime, care omori pe prooroci și cu pietre ucizi pe cei trimiși la tine; de câte ori am voit să adun pe fii tăi după cum adună pasărea puii săi sub aripi, dar nu a-ți voit.

38. Iată, casa voastră vi se lasă pustie ;"¹⁰⁰

Întrevedem aici un al doilea nivel al personificării, în care Ierusalimul este nu doar templul sfânt dar și poporul în sânul căruia a venit Domnul. Deci, îndrăznim să spunem, că prin

⁹⁸ Pg. 1127, Matei, Cap. 23 Iisus muștră pe farisei și pe cărturari. Muștră Ierusalimul, cel ce ucide pe prooroci, și prezice dărâmarea lui.

⁹⁹ Pg. 1127, Matei, Cap. 23 Iisus muștră pe farisei și pe cărturari. Muștră Ierusalimul, cel ce ucide pe prooroci, și prezice dărâmarea lui.

¹⁰⁰ Pg. 1127, Matei, Cap. 23 Iisus muștră pe farisei și pe cărturari. Muștră Ierusalimul, cel ce ucide pe prooroci, și prezice dărâmarea lui.

metonemie, Domnul numește pe poporul Său, ca fiind templul Său.

Și ca o pedepsire a celor orbi, care nu văd și care nu vor să fie un vas al umplerii, Domnul ne spune printr-o sublimă antonomază că:

39."Căci vă zic vouă: De acum nu Mă veți mai vedea până când nu veți zice: "Binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului." ¹⁰¹

Iată că din cauza păcătoșeniei noastre, Domnul nu ni se va arăta în timpul vieții noastre, așa cum se arată sfinților, ci numai la moartea noastră personală, când vom fi duși de îngeri în fața Lui pentru a ni se arăta cele greșite... Că cine este om să nu greșescă și cine dintre noi are fapte bune?... Că și dacă împlinim poruncile, doar cuvântul Lui Dumnezeu facem, nimic pe deasupra...

Când ucenicii se apropie de Hristos, care ieșise din templu, El le spune sinecdotic:

2. "(...) Vedeți toate acestea? Adevărat vă grăiesc vouă: Nu va rămâne aici piatră pe piatră care să nu se risipească." ¹⁰²

Credem că în versetul 6 din capitolul 24 întâlnim o prolepsă. Prima parte a versetului ne spune despre războaiele ce vor veni, iar cea de-a doua parte, venind să expliciteze concluzia cu care se începe, ne arată că nu este încă vremea cea de pe urmă:

¹⁰¹ Pg. 1127, Matei, Cap. 23 Iisus muștră pe farisei și pe cărturari. Muștră Ierusalimul, cel ce ucide pe prooroci, și prezice dărâmarea lui.

¹⁰² Pg. 1128, Matei, Cap. 24 Dărâmarea Ierusalimului. A doua venire a lui Hristos și sfârșitul lumii. Când va veni ceasul acela?

6. "Și veți auzi de războaie și de zvonuri de războaie; luați seama să nu vă speriați, căci trebuie să fie toate, dar încă nu este sfârșitul."¹⁰³

Un caz de încriptare retorică, prin utilizarea figurii de stil numite "catahreza retoricilor" este prezent în versetul 15:

15."Deci, când veți vedea « urâciunea pustiirii », ce s-a zis prin proorocul Daniel, stând în locul cel sfânt – cine citește să înțeleagă -,

16. Atunci cei din Iudeea să fugă în munți,

17. Cel ce va fi pe casă să nu se coboare să-și ia lucrurile din casă,

Iar cel ce va fi în țarină să nu se întoarcă înapoi să-și ia haina."¹⁰⁴

Aratându-ne semnele venirii Sale, Domnul Iisus Hristos folosește două comparații ale căror termeni nu sunt altceva decât superbe metafore:

27. "Căci precum fulgerul iese de la răsărit și se arată până la apus, așa va fi și venirea Fiului Omului.

28. Că unde va fi stârvul, acolo se vor aduna vulturii."¹⁰⁵

Grozăvia vremurilor de pe urmă este zugrăvită de hiperbola din versetul 29:

29. "(...) soarele se va întuneca și luna nu va mai da lumina ei, iar stelele vor cădea din cer și puterile cerului se vor zgudui."¹⁰⁶

¹⁰³ Pg. 1128, Matei, Cap. 24 Dărâmarea Ierusalimului. A doua venire a lui Hristos și sfârșitul lumii. Când va veni ceasul acela?

¹⁰⁴ Pg. 1128, Matei, Cap. 24 Dărâmarea Ierusalimului. A doua venire a lui Hristos și sfârșitul lumii. Când va veni ceasul acela?

¹⁰⁵ Pg. 1128, Matei, Cap. 24 Dărâmarea Ierusalimului. A doua venire a lui Hristos și sfârșitul lumii. Când va veni ceasul acela?

Și iară, cum am putea să încadrăm cele ce urmează decât ca fiind o hiperbolă înfricoșată, a cărei înțelegere depășește slabele noastre puteri:

31. "(...) de la marginile cerurilor până la celelalte margini."¹⁰⁷

Cât de mărginită este cunoașterea omenească, neputându-ne închipui că vom cunoaște vreodată nici marginile cerurilor, darmite celelalte margini, mult mai mari decât marginile cerurilor!...

Accentuând tăria cuvintelor Sale, Domnul folosește o epanalepsă retorică :

35."Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele mele nu vor trece."¹⁰⁸

Se continuă cu o anaforă:

36."Iar de ziua și de ceasul acela nimeni nu știe, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl."¹⁰⁹

De remarcat este faptul că din punctul de vedere al tehnicii scriiturii, versetele sunt de cele mai multe ori de sine stătătoare. Însă sunt și cazuri în care ele se termină cu punct și virgulă, uneori chiar cu virgulă. Alteori cu semnul interogației. Avem însă în versetele de mai sus ceea ce am numi un ingambament de fațete ale aceleiași idei, în versete despărțite prin virgule: cei care vor vedea semnele și vor înțelege nu trebuie să se uite în apoi

¹⁰⁶ Pg. 1128, Matei, Cap. 24 Dărâmarea Ierusalimului. A doua venire a lui Hristos și sfârșitul lumii. Când va veni ceasul acela?

¹⁰⁷ Pg. 1128, Matei, Cap. 24 Dărâmarea Ierusalimului. A doua venire a lui Hristos și sfârșitul lumii. Când va veni ceasul acela?

¹⁰⁸ Pg. 1128, Matei, Cap. 24 Dărâmarea Ierusalimului. A doua venire a lui Hristos și sfârșitul lumii. Când va veni ceasul acela?

¹⁰⁹ Pg. 1128, Matei, Cap. 24 Dărâmarea Ierusalimului. A doua venire a lui Hristos și sfârșitul lumii. Când va veni ceasul acela?

ci să fugă, în semn de smerenie, din calea suferinței acelor zile.

Versetele 40 și 41 aduc în fața noastră un exemplu de contrarii, exprimate atât la masculin cât și la feminin:

40."Atunci, din doi care vor fi în țarină, unul se va lua și altul se va lăsa.

41. Din două care vor măcina la moară, una se va lua și alta se va lăsa."¹¹⁰

Pentru a ni se arăta cât mai sugestiv cum va fi soarta slugii celei netrebnice, care în loc să aibă grijă de averea lăsată de Stăpân, pe motiv că acesta întârzie, va aduce suferință și desfrânare peste supușii Domnului, se folosește un antorism:

51."Și o va tăia din dregătorie și partea ei o va pune cu fățarnicii."¹¹¹

O minunată comparație se face în capitolul următor pentru a ilustra Împărăția Cerurilor:

1."Împărăția cerurilor se va asemăna cu zece fecioare care, luând candelile lor, au ieșit în întâmpinarea mirelui."¹¹²

Nu cunoaștem dacă cele ce vom spune în continuare vor fi în stare să exprime ceea ce intuim. Însă, în speranța că nu vom greși prea mult, îndrăznim să afirmăm că limbajul metaforic din versetul 21 al prezentului capitol, nu este o metaforă convențională, o metaforă în care se realizează –

¹¹⁰ Pg. 1128, Matei, Cap. 24 Dărâmarea Ierusalimului. A doua venire a lui Hristos și sfârșitul lumii. Când va veni ceasul acela?

¹¹¹ Pg. 1128, Matei, Cap. 24 Dărâmarea Ierusalimului. A doua venire a lui Hristos și sfârșitul lumii. Când va veni ceasul acela?

¹¹² Pg. 1129, Matei, Cap. 25 Pilda celor zece fecioare și a talanților. Judecata viitoare.

static – o substituie comparativă subînțeleasă cu ajutorul cuvântului imagine. Aici avem de-a face cu o metaforă în dinamică, prin care, cu puterea unei binecuvântări, se exprimă dragostea și satisfacția stăpânului pentru faptele slugii credincioase care a înmulțit cei cinci dinari:

21. "Zis-a lui stăpânul: Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; întră întru bucuria domnului tău."¹¹³

Deși nu ne este dat să pătrundem înțelesul celor ce vor fi arătate mai jos, detectăm totuși metabola denumită "Cauză (și efect)":

26. "Căci tot celui ce are i se va da și-i va prisosi, iar de la cel ce n-are și ce are i se va lua."¹¹⁴

Pentru a spori expresivitatea stilistică, dar și pentru a exprima stilistic smerenia noastră la adresa Ziditorului, peste tot în Sfânta Scriptură, când se vorbește despre Dumnezeu, chiar și atunci când este vorba de prenume, de adjective demonstrative, de orice altă referire la Domnul, se utilizează literele mari. Exemplificăm prin cele de mai jos:

34. "Atunci va zice Împăratul celor de-a dreapta Lui: Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți Împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii.

35. Căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit;

¹¹³ Pg. 1130, Matei, Cap. 25 Pilda celor zece fecioare și a talanților. Judecata viitoare.

¹¹⁴ Pg. 1130, Matei, Cap. 25 Pilda celor zece fecioare și a talanților. Judecata viitoare.

35. Gol am fost și M-ați îmbrăcat; bolnav am fost și M-ați cercetat, în temniță am fost și A-ți venit la mine. "¹¹⁵

Cum altcumva decât cu un limbaj prozopopeic ar vorbi, ferindu-se de păcatul slavei deșarte, Fiul Omului, despre sine însuși:

2."Știți că peste două zile vor fi Paștile și Fiul Omului va fi dat să fie răstignit."¹¹⁶

Anonimația revine din nou în atenția noastră când Domnul Nostru Iisus Hristos le arată ucenicilor greșeala de a lua în seamă cele materiale și de a nu lua în seamă dragostea duhovnicească a femeii care, în parcursul capitolului 26, varsă mirul sfânt pe capul Mântuitorului:

6."Fiind Iisus în Betania, în casa lui Simon Leprosul,

7. S-a apropiat de El o femeie, având un alabastru cu mir de mare preț, și l-a turnat Lui pe când ședea la masă.

8. Și văzând ucenicii, s-au mâniat și au zis: De ce risipa aceasta?

9. Căci mirul acesta se putea vinde scump, iar banii să se dea săracilor.

10. Dar Iisus cunoscând gândul lor, le-a zis: pentru ce faceți supărare femeii? Căci lucru bun a făcut ea față de Mine.

¹¹⁵ Pg. 1130, Matei, Cap. 25 Pilda celor zece fecioare și a talanților. Judecata viitoare.

¹¹⁶ Pg. 1131, Matei, Cap. 26 Vestirea cea din urmă a Patimilor lui Iisus. Ungerea din Betania. Cina cea de taină. Suferințele din Ghetsimani. Trădarea lui Iuda. Prinderea lui Iisus. Înfățișarea înaintea arhierilor. Lepădarea lui Petru.

11. Căci pe săraci întotdeauna în aveți cu voi, dar pe Mine nu Mă aveți totdeauna;

12. Că ea, turnând mirul acesta pe trupul Meu, a făcut-o spre îngroparea Mea."¹¹⁷

Însuși Fiul Lui Dumnezeu se roagă Tatălui, într-o sfântă imprecăție:

39."(...) Părintele Meu, de este cu puțință, treacă de la Mine paharul acesta ! Însă nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voiești.

(...)

42. Iarăși ducându-Se, a doua oară, S-a rugat, zicând: Părintele Meu, dacă nu este cu puțință să treacă acest pahar, ca să nu-l beau, făcă-se voia Ta !" ¹¹⁸

Nu putem să nu mărturisim că, după puțină noastră pricepere, Împărăția Cerurilor începe odată cu mărturisirea Lui Hristos, din versetul 64 al capitolului 26:

64."Iisus i-a răspuns: Tu ai zis. Și vă spun încă: De acum veți vedea pe Fiul Omului șezând de-a dreapta Puterii și venind pe norii cerului." ¹¹⁹

¹¹⁷ Pg. 1131, Matei, Cap. 26 Vestirea cea din urmă a Patimilor lui Iisus. Ungerea din Betania. Cina cea de taină. Suferințele din Ghetsimani. Trădarea lui Iuda. Prinderea lui Iisus. Înfățișarea înaintea arhierilor. Lepădarea lui Petru.

¹¹⁸ Pg. 1132, Matei, Cap. 26 Vestirea cea din urmă a Patimilor lui Iisus. Ungerea din Betania. Cina cea de taină. Suferințele din Ghetsimani. Trădarea lui Iuda. Prinderea lui Iisus. Înfățișarea înaintea arhierilor. Lepădarea lui Petru.

¹¹⁹ Pg. 1133, Matei, Cap. 26 Vestirea cea din urmă a Patimilor lui Iisus. Ungerea din Betania. Cina cea de taină. Suferințele din Ghetsimani. Trădarea lui Iuda. Prinderea lui Iisus. Înfățișarea înaintea arhierilor. Lepădarea lui Petru.

Cum altfel puteam noi, păcătoșii, să ne manifestăm, decât colocvial, la adresa Sfințeniei Lui:

67. "Și au scuipat în obrazul Lui, bătându-L cu pumnii, iar unii Îi dădeau palme."¹²⁰

Nu știm de ce, dar pare că patimile lui Hristos, și Învierea Sa, arătate în capitolele 26, 27 și 28 din Sfânta Evanghelie după Matei, sunt cele mai pe scurt ilustrate. Astfel, din smerenie, din dragoste și din jertfirea de Sine, Domnul Nostru Iisus Hristos ne vorbește despre patimile Sale doar pe întinderea a trei capitole, și-acelea de foarte reduse dimensiuni (7 pagini și un pic mai mult de jumătate) iar învățăturile Sale către noi se întind pe 32 de pagini și un sfert... Iată că Domnul se smerește și pe această cale, ca un Iubitor de oameni fiind, jertfindu-și mărirea celestă în fața celor care nu L-au înțeles și care nu L-au primit...

În versetul 2 al capitolului 27 întâlnim o anadiploză particulară, care nu reia un cuvânt, ci doar litera "L", respectiv pronumele personal la persoana a treia singular, redat cu literă mare, în combinațiile care-l desemnează pe Domnul Nostru Iisus Hristos:

2. "Și legându-L, L-au dus și L-au predat dregătorului Ponțiu Pilat."¹²¹

Căința sinecdotică a lui Iuda prin care zice în fața arhierilor și a bătrânilor, aduncând înapoi

¹²⁰ Pg. 1133, Matei, Cap. 26 Vestirea cea din urmă a Patimilor lui Iisus. Ungerea din Betania. Cina cea de taină. Suferințele din Ghetsimani. Trădarea lui Iuda. Prinderea lui Iisus. Înfrățirea înaintea arhierilor. Lepădarea lui Petru.

¹²¹ Pg. 1134, Matei, Cap. 27 Iisus înaintea lui Pilat. Iuda se spânzură. Iisus și Baraba. Iisus dat spre moarte. Biciuirea, batjocorirea, răstignirea, moartea, înmormântarea și paza mormântului.

prețul vânzării (cei treizeci de arginți), este respinsă de cei cărora li se adresează:

3."Atunci Iuda, cel care L-a vândut, văzând că a fost osândit, s-a căit și a adus înapoi arhiereilor și bătrânilor cei treizeci de arginți,

4. Zicând: Am greșit vânzând sânge nevinovat. Ei i-ai zis: ce ne privește pe noi? Tu vei vedea."¹²²

Cât de mare trebuie să fie înșelarea celor care, curățind partea din afară a paharului și a blidului, respectă mai degrabă templul unde se închină Lui Dumnezeu decât pe Dumnezeu Însuși. Căroră li se pare nepotrivit să pună în vistieria templului cei treizeci de arginți ai vânzării, pentru că erau preț de sânge, tot ei fiind însă cei care au dat acei arginți pentru a cumpăra sângele Lui Dumnezeu, căruia I se închinau în templu, și a-L vărsa....:

6."Iar arhiereii, luând banii, au zis: Nu se cuvine să-i punem în vistierie templului, deoarece sunt preț de sânge."¹²³

Dar prețul vinderii Domnului trece încă o dată spre dragostea Lui de oameni, căci ce fac arhiereii cu prețul vinderii? Ei cumpără Țarina Olarului, unde vor fi îngropați străinii; adică cei cărora, chiar nepoștiți la nuntă, din cauza împietririi

¹²² Pg. 1134, Matei, Cap. 27 Iisus înaintea lui Pilat. Iuda se spânzură. Iisus și Baraba. Iisus dat spre moarte. Biciuirea, batjocorirea, răstignirea, moartea, înmormântarea și paza mormântului.

¹²³ Pg. 1134, Matei, Cap. 27 Iisus înaintea lui Pilat. Iuda se spânzură. Iisus și Baraba. Iisus dat spre moarte. Biciuirea, batjocorirea, răstignirea, moartea, înmormântarea și paza mormântului.

inimii poporului pentru care a venit, Iisus le va da neamurilor Împărăția Cerurilor.

În versetul 9 se arată prin mijloacele paronomazei, care duc la sublinierea climaxică și anticlimaxică a păcatului nostru, că:

9. "Atunci s-a împlinit cuvântul spus de Ieremia proorocul, care zice: "Și au luat cei treizeci de arginți, prețul Celui neprețuit, pe care l-au prețuit fiii lui Israel," ¹²⁴

Acum, ce vom putea zice despre Pilat care, deși era convins de nevinovăția Domnului, din cauza lașității în fața judecății lumești, îl osândește. El este ca noi toți, care în fața celor mai mici încercări, ne pierdem, denunțăm slabele rădăcini crescute pe stâncă și căutăm nesfârșite justificări pentru a ne îndreptăți pe sine... De-aia, să nu ne uităm la paiul din ochiul lui Pilat fără a vedea mai întâi bârna din ochiul nostru... Însă, nu-i va fi iertată, așa cum nici nouă nu ni se va ierta: ipocrizia !...

17."Deci adunați fiind ei, Pilat le-a zis: pe cine voiți să vi-l eliberez, pe Baraba sau pe Iisus, Care se zice Hristos?

18. Că știa că din invidie L-au dat în mâna lui." ¹²⁵

Pilat își spală în mod metaforic mâinile de sângele Domnului. Spălarea aceasta este totodată sinecdotică, însemnând spălarea lui Pilat în întregul

¹²⁴ Pg. 1134, Matei, Cap. 27 Iisus înaintea lui Pilat. Iuda se spânzură. Iisus și Baraba. Iisus dat spre moarte. Biciuirea, batjocorirea, răstignirea, moartea, înmormântarea și paza mormântului.

¹²⁵ Pg. 1134, Matei, Cap. 27 Iisus înaintea lui Pilat. Iuda se spânzură. Iisus și Baraba. Iisus dat spre moarte. Biciuirea, batjocorirea, răstignirea, moartea, înmormântarea și paza mormântului.

său. Spălarea aceasta este totodată declarativă a nevinovăției Lui Iisus. Spălarea aceasta pleacă de la o negație: Pilat se declară nevinovat! Spălarea aceasta poartă un mesaj intercultural: un supus roman, care din punct de vedere religios, se închina idolilor, acuză poporul lui Mesia că refuză să primească nevinovăția lui Hristos....:

24. "Și văzând Pilat că nimic nu folosește, ci mai mare tulburare face, luând apă, și-a spălat mâinile înaintea mulțimii, zicând: Nevinovat sunt de sângele Dreptului acestuia. Voi veți vedea."¹²⁶

Groznică este reacția, din prea multă îndreptățire de sine, din prea multă neînțelegere, din prea mare lipsă a dragostei, a poporului aflat de față la judecată:

25. "Iar tot poporul a răspuns și a zis: Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri!"¹²⁷

Dar totodată, cât de programatic, căci nu ne putem mântui decât împărțându-ne cu vrednicie din trupul și sângele Domnului Nostru Iisus Hristos.

Dintre toate mijloacele de respingere a dragostei Lui Dumnezeu, și noi care-L respingem în fiecare zi pe Iisus, ca și soldații romani care l-au batjocorit în pretoriu, cei de atunci ca o justificare a cruzimii, noi, cei de acum ca o justificare a necredinței, folosim ironia:

¹²⁶ Pg. 1135, Matei, Cap. 27 Iisus înaintea lui Pilat. Iuda se spânzură. Iisus și Baraba. Iisus dat spre moarte. Biciuirea, batjocorirea, răstignirea, moartea, înmormântarea și paza mormântului.

¹²⁷ Pg. 1135, Matei, Cap. 27 Iisus înaintea lui Pilat. Iuda se spânzură. Iisus și Baraba. Iisus dat spre moarte. Biciuirea, batjocorirea, răstignirea, moartea, înmormântarea și paza mormântului.

29. "Și împletind o cunună de spini, I-au pus-o pe cap, și în mâna Lui cea dreaptă, trestie; și îngenunchind înaintea Lui, își băteau joc de El, zicând: "Bucură-Te, regele iudeilor !"¹²⁸

Deși Mântuitorul era încă în viața aceasta, prozopopeic, cei care-L răstigniseră, au tras la soți îmbrăcăminte Sa, de parcă S-ar fi coborât deja în moarte:

35. "Iar după ce L-au răstignit, au împărțit hainele Lui aruncând sorți, ca să se îplinească ceea ce s-a zis de proorocul: «Împărțit-au hainele Mele între ei, iar pentru cămașa Mea au aruncat sorți »."¹²⁹

Ce vină mai sublimă poate fi pusă în sarcina Mântuitorului, decât cea scrisă pe cruce, deasupra capului:

37. "Și deasupra capului au pus vina Lui scrisă: Acesta este Iisus, regele Iudeilor."¹³⁰

Poporul cârtitor, grabnic în a coborî pe sfinți la „înălțimea” păcătoșeniei sale, hulind credința și pe Dumnezeu, îi arunca Mântuitorului vorbe de hulă:

43. "S-a încrezut în Dumnezeu: să-L scape acum dacă-L vrea pe El! Căci a zis: Sunt Fiul lui Dumnezeu."¹³¹

¹²⁸ Pg. 1135, Matei, Cap. 27 Iisus înaintea lui Pilat. Iuda se spânzură. Iisus și Baraba. Iisus dat spre moarte. Biciuirea, batjocorirea, răstignirea, moartea, înmormântarea și paza mormântului.

¹²⁹ Pg. 1135, Matei, Cap. 27 Iisus înaintea lui Pilat. Iuda se spânzură. Iisus și Baraba. Iisus dat spre moarte. Biciuirea, batjocorirea, răstignirea, moartea, înmormântarea și paza mormântului.

¹³⁰ Pg. 1135, Matei, Cap. 27 Iisus înaintea lui Pilat. Iuda se spânzură. Iisus și Baraba. Iisus dat spre moarte. Biciuirea, batjocorirea, răstignirea, moartea, înmormântarea și paza mormântului.

Iată deci că vina Lui Iisus (pe care i-au imputat-o din cauza răspunderii ce decurge din a fi fiii Lui Dumnezeu – căci noi vrem doar să fim oameni, robi păcătoși, și nu Fii ai Lui; noi nu vrem să facem voia lui ca niște Fii, din dragoste, ci ca niște slugi netrebnice, că nu putem altfel...) este aceea că a crezut în Dumnezeu. Că s-a încrezut în Domnul. Nu că a greșit ceva. Ci, El a greșit pentru că a crezut în Cel Fără de greșală!...

Prin citarea cuvintelor spuse de Iisus pe cruce, în limba israelită, avem de-a face cu procedeul retoric numit "împrumut":

46. "(...) Eli, Eli, lama sabahtani?"¹³²

Adică, în traducerea Bibliei utilizate pentru prezentul studiu: "Dumnezeul Meu, Dumnezeul meu, pentru ce M-ai părăsit?"

Urmarea morții Mântuitorului este redată prin arătarea semnelor materiale ale acesteia, folosind, în versetul 51 o expolițiune, urmată de "cauză (efect)":

51. "Și iată, catapeteasma templului s-a sfâșiat în două de sus până jos, și pământul s-a cutremurat și pietrele s-au despicat;"¹³³

¹³¹ Pg. 1135, Matei, Cap. 27 Iisus înaintea lui Pilat. Iuda se spânzură. Iisus și Baraba. Iisus dat spre moarte. Biciuirea, batjocorirea, răstignirea, moartea, înmormântarea și paza mormântului.

¹³² Pg. 1135, Matei, Cap. 27 Iisus înaintea lui Pilat. Iuda se spânzură. Iisus și Baraba. Iisus dat spre moarte. Biciuirea, batjocorirea, răstignirea, moartea, înmormântarea și paza mormântului.

¹³³ Pg. 1136, Matei, Cap. 27 Iisus înaintea lui Pilat. Iuda se spânzură. Iisus și Baraba. Iisus dat spre moarte. Biciuirea, batjocorirea, răstignirea, moartea, înmormântarea și paza mormântului.

Nealinați, arhieriei și fariseii se duc la Pilat și, folosindu-se de un eufemism, dar de sens invers, îi spun:

63. "(...) Doamne, ne-am adus aminte că amăgitorul acela a spus, fiind încă în viață: După trei zile mă voi scula."¹³⁴

Cu minunate și puternice epitete este descris îngerul Domnului, care a prăvălit piatra de la mormântul lui Iisus:

3. "Și înfățișarea lui era ca fulgerul, și îmbrăcămintea lui albă ca zăpada."¹³⁵

Epifraza prin care îngerul adeverește cele despre Învierea lui Iisus Hristos nu lasă loc de nici o interpretare, de nici o îndoială:

7. "Și degrabă mergând, spuneți ucenicilor Lui că S-a sculat din morți și, iată, va merge înaintea voastră în Galileea ; acolo Îl veți vedea. Iată, v-am spus vouă."¹³⁶

Ce vor face femeile mironosițe la auzul cuvântului îngerului și la descoperirea lucrării Domnului? Vor fugi spre locul unde se ascundeau apostolii, având sufletele împărțite într-o dulce neliniște:

¹³⁴ Pg. 1136, Matei, Cap. 27 Iisus înaintea lui Pilat. Iuda se spânzură. Iisus și Baraba. Iisus dat spre moarte. Biciuirea, batjocorirea, răstignirea, moartea, înmormântarea și paza mormântului.

¹³⁵ Pg. 1136, Matei, Cap. 27 Iisus înaintea lui Pilat. Iuda se spânzură. Iisus și Baraba. Iisus dat spre moarte. Biciuirea, batjocorirea, răstignirea, moartea, înmormântarea și paza mormântului.

¹³⁶ Pg. 1136, Matei, Cap. 28 Învierea lui Hristos. Arătările Mântuitorului. Porunca Botezului.

8. "Iar plecând ele în grabă de la mormânt, cu frică și cu bucurie mare au alergat să vestească ucenicilor Lui."¹³⁷

De câte ori, și azi, cei interesați dau bani, mulți, ostașilor, pentru a tăgădui cele aflate într-un adevăr?... Și de câte ori, ostașii, de ieri și de azi, fiind aflându-se într-un adevăr, chiar primind bani mulți, împărtășesc altora adevărul?... Căci în niciunul dintre noi, lumina aprinsă, nu poate fi închisă sub un obroc!...

12. "Și, adunându-se împreună cu bătrânii și ținând sfat, au dat bani mulți ostașilor,"¹³⁸

Domnul Nostru Iisus Hristos, în antepenultimul verset al Sfintei Evanghelii după Matei, uzitează o splendidă eliziune pentru a ne face să înțelegem puterea ce I-a fost dată:

18. "(...) Datu-Mi-s-a toată puterea în cer și pe pământ."¹³⁹

Sfânta Evanghelie după Matei se încheie cu îndemnul Domnului Nostru Iisus Hristos, adresat apostolilor, de a învăța neamurile și de a le boteza "în numele Tatălui, a Fiului și a Sfântului Duh:

20. "Învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă. Și iată, Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului. Amin."¹⁴⁰

¹³⁷ Pg. 1136, Matei, Cap. 28 Învierea lui Hristos. Arătările Mântuitorului. Porunca Botezului.

¹³⁸ Pg. 1137, Matei, Cap. 28 Învierea lui Hristos. Arătările Mântuitorului. Porunca Botezului.

¹³⁹ Pg. 1137, Matei, Cap. 28 Învierea lui Hristos. Arătările Mântuitorului. Porunca Botezului.

¹⁴⁰ Pg. 1137, Matei, Cap. 28 Învierea lui Hristos. Arătările Mântuitorului. Porunca Botezului.

O cercetare retorică florilegică, asupra cărții numite:

Patericul

„Ce cuprinde în sine cuvinte folositoare ale Sfinților
Bătrâni”

Cu mare frică purcedem la cercetarea “Patericului”, căci de prea multe ori am citit această carte. De prea puține ori sau poate chiar deloc am înțeles cele dintr-însa!!!....

Ne miră în continuare îndrăzneala întru Domnul a celui care a primit să riște traducerea operei: gândirii, trăirii și zicerilor, a deslușirilor către noi, cei care nu înțelegem, a cuvintelor Părinților Sfinți ai Pustiei...

Ne închinăm darului Părintelui Ioan Petraș, traducătorul Patericului, și trăitor în orașul Târnăveni, locul acesta atât de tihnit, împărțit în două de cursul Târnavei Mici și străjuit împrejur de Dealurile Stelei!

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Andrei, cel care a binecuvântat apariția cărții sub egida Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, în pre-cuvântul intitulat cu atâta dragoste “La început de bună lucrare”, alcătuiește un “Cuvânt înainte”, în care ne deslușește în rezumat înaltele obligații care-i sunt date pentru a păstori lucrările de tipărire a Izvoarelor Duhovnicești. Astfel, Prea Sfinția Sa enumeră trei cărți de colecție, denumite cu cuvinte

de “împrumut”: “PATERICUL, LIMONARUL și ZBORNICUL”.¹⁴¹

Iată un prim exemplu de caligramă, căci scrierea titlurilor celor trei culegeri de învățătură și trăire duhovnicească, numai cu litere mari, asta înseamnă...

În paragraful anterior, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Andrei încadrează definitoriu cele trei lucrări în ceea ce numește cu un epitet plin de semnificații:

“(...) tradiția vie a Bisericii.”

Tot așa Părintele ne spune că dorește să acopere setea duhovnicească a credincioșilor, folosind un antorism:

“Sperăm să acoperim în felul acesta în parte setea duhovnicească a credincioșilor (...)”¹⁴²

Cât de mare a fost și este smerenia Preotului Ioan Petraș din Târnăveni !!! Dacă întru marea sa dragoste Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Andrei nu ne descoperea pe autorul traducerii de față a Patericului, n-am fi știut niciodată pe izvorul acestei mari lucrări... Căci nu este trecut nici pe copertă, nici altundeva în cuprinsul cărții. Dar, descoperit fiind de Prea Sfințitul Episcop Andrei, marele suflet și marele duh al Preotului Ioan Petraș din Târnăveni nu se mai poate ascunde sub îndemnul smereniei, ci

¹⁴¹ Isoare duhovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 3;

¹⁴² Isoare duhovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 3;

este descoperit în chip sfânt spre folosirea noastră a tuturor...

Lucrarea de față este încununată nu doar de înaintea cuvântul Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Andrei, ci, în plus, de “Predoslovie” Părintelui Arhimandrit – la vremea apariției cărții – Bartolomeu Anania.

Remarcăm încă de la început cursivitatea deosebită și claritatea scriiturii cuvântului. Literalitatea lui.

Părintele Bartolomeu Anania, pentru a ne arăta importanța Patericului, folosește două paranteze consecutive:

„(...) Patericul și Filocalia (*de altfel, cu numeroși autori comuni*) se deosebesc prin nivelul – să-i zicem – pedagogic (...)”¹⁴³

Și revine cu o comparare în contrarietate, reliefând cu finețe atât asemănările cât și deosebirile celor două opere de căpătâi ale creștinătății, Filocalia și Patericul:

„(...) Filocalia este tratatul alpinistului, a celui ce a depășit exercițiul lunecușurilor facile și s-a angajat spre vârfuri înarmat cu espandriile, funii și pitoane; riscul căderii e din ce în ce mai mare, dar și măsurile de apărare sunt mai severe. În schimb Patericul poate fi manualul schiorului. Se știe însă că unele din primele griji ale instructorului este aceea de a-l învăța pe elev cum să cadă fără să-și

¹⁴³ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 6;

frângă gâtul și cum să se ridice fără să-și frângă picioarele.”¹⁴⁴

Părintele încheie cu un îndemn pe care am face bine să-l înțelegem și să-l urmăm cu cea mai mare băgare de seamă, îndemn ce poate fi încadrat în specia retorică a apoftegmei:

„Drumul sacrelor desăvârșiri se face cu blagoslovenie.”¹⁴⁵

Trecem în continuare la cuprinsul propriu-zis al Patericului, întâlnind ca titlu de capitol o formulare, credem unică, în peisajul românesc:

„ÎNCEPUTUL SLOVEI A.”

Și ca titlu de subcapitol:

„PENTRU AVVA ANTONIE”

Dacă în titlul capitolului se utilizează arhaismul: „slovă”, titlul subcapitolului, ca și cele ale tuturor subcapitolelor din Pateric, încep cu cuvântul: „pentru”. Considerăm că s-a făcut aceasta în încercarea de a ne face să înțelegem că ni se pun în față niște mărturii.

Cei care au scris pentru prima dată Patericul utilizând un antorism, au înlocuit cuvântul „despre”, care ne-ar fi sugerat că parcurgem ceva istorioare, ceva povești, cu mult mai puternicul „pentru”, care ne întărește faptul că avem de-a face cu mărturii pe care, cei care au cules faptele și zicerile părinților, le depun pentru aceștia.

¹⁴⁴ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 6;

¹⁴⁵ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 6;

Printre alte cuvinte de folos, ni se mărturisește pentru Avva Antonie că a răspuns cuiva care i-a adresat întrebarea: "(...) ce păzind eu, voi plăcea lui Dumnezeu?"

Întâlnim aici o inversiune între verbul "a păzi" și pronumele "eu".

La întrebarea Avvei Pamvo părintele Antonie răspunde cu o frumoasă alăturare a două exemple de expresii cu sens figurat: "(...) și stăpânește-ți limba și pânțele." ¹⁴⁶

Avva Antonie mărturisește despre importanța de a avea dreapta socoteală, folosindu-se e o metonimie:

"Zis-a iarăși: sunt unii care și-au topit trupurile lor cu nevoința și pentru că nu au avut dreapta socoteală, departe de Dumnezeu s-au făcut." ¹⁴⁷

În cuvântul sau paragraful numărul doisprezece, credem că părintele cel drept lucrător al traducerii Patericului, părintele Ioan Petraș din Târnăveni, utilizează procederul retoric al caligramei, utilizând caractere italice, pentru ceea cuvioșia sa consideră de netrecut fără a fi luat în seamă și respectat:

"Zis-a iarăși: *Precum peștii zăbovind la uscat, mor, așa și călugării, zăbovind afară din chilie, sau petrecânt cu mirenii, se slăbănogesc către tăria*

¹⁴⁶ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 8;

¹⁴⁷ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 8-9;

liniștei. Deci trebuie, precum peștele la mare, așa și noi la chilie să ne grăbim; ca nu cumva zăbovind afară, să uităm păzirea cea din lăuntru."¹⁴⁸

O comparație atât de sugestivă se urmează cu o epifrază. Dar ni se pare de asemenea important de subliniat că în propoziția perifratică: "ca nu cumva zăbovind afară, să uităm păzirea cea dinăuntru" se contopesc într-o emulație plină de sensuri: metafora și contrariile.

Utilizând o alocuțiune pentru crearea metabolei denumite anonimație, Avva Antonie ne destăinuiește printr-o enumerare că:

"(...) cel ce șade în pustie și se liniștește, de trei războaie este slobod: de auzire, de grăire și de vedere (...)"¹⁴⁹

Pogorârea către puterile fraților este unul dintre aspectele pe care avva Antonie le are în atenție, și explică aceasta, unuia care întreabă, printr-un discurs metaforic care pleacă însă de la cuvinte simple:

"(...) i-a zis lui: pune săgeata în arcul tău și întinde. Și a făcut așa. Și a zis lui: întinde iarăși. Și a întins. Și iarăși i-a zis: întinde. Și a zis lui vânătorul: de îl voi întinde peste măsură, se frânge arcul. Zis-a lui bătrânul: așa și la lucrul lui Dumnezeu, dacă peste măsură vom întinde cu frații, degrab se rup. Deci trebuie câte puțin și câte o dată

¹⁴⁸ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 9;

¹⁴⁹ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 9;

a ne pogorî fraților."150

Prin cuvinte simple părintele dă vânătorului pilda arcului, vorbindu-i metaforic. Nu este intenția părintelui de a fi retor. Ci, pentru a ajunge la înțelegerea interlocutorului, alege unealta metaforei pentru a-i exemplifica și a-l încredința de adevărul lucrării duhovnicești.

Dar nu numai vânătorul se folosește, umilindu-se. Ci și frații, care aud discuția, frați despre care ni se spune epifratică că: "(...) întărindu-se, au mers la locul lor."151

Despre un frate tânăr, care trimite în calea unor bătrâni obosiți niște asini sălbatici pentru a-i purta, avva Antonie, folosind din nou o metaforă, spune:

"(...) mi se pare că acest călugăr este o corabie plină de bunătăți, dar nu știu dacă va ajunge la liman."152

Ceea ce remarcăm ca o trăsătură generală a retoricii sfinților părinți ai pustiei, este faptul că utilizează cuvinte foarte simple dar care alăturate duc la metafore, la comparații, la alte metabole de o mare forță. Prin care se dezvăluie deslușiri spirituale de cea mai mare înălțime.

Iată cum părintele Antonie arată unui viitor ucenic cum va fi muncit dacă se călugărește și

¹⁵⁰ Isoare duhovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 9;

¹⁵¹ Isoare duhovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 9;

¹⁵² Isoare duhovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 10;

dorește totodată să aibă bani – printr-o comparație ce rezultă din îndeplinirea unei porunci legate de cele materiale:

"(...) mergi în satul acela și cumpără carne și pune-o împrejurul trupului tău gol și așa vino aici. Și făcând Fratele așa, câinii și păsările îi rupeau trupul lui. Și venind el la bătrânul îl întrebă, de a făcut cum l-a sfătuit. Iar acela, arătându-i trupul lui rupt, sfântul Antonie i-a zis: cei ce se leapădă de lume și voiesc să aibă bani, așa fiind luptați (...), se rup."¹⁵³

Iată că sfântul Antonie nu folosește o comparație clasică, ci prin adverbul "așa" face legătura între starea trupului fratelui și războiul pe care-l vor suferi cei care deși doresc să se lepede de lume, voiesc să aibă bani.

Dorim să comunicăm cititorului prezentelor considerații că, având în vedere întinderea "Patericului", ne vom limita de aici înainte la a lua, poate, câte un exemplu de metabolă de la fiecare părinte...

Pentru Avva Arsenie vom prelua din "Pateric" acest dialog, în care Dumnezeu îi răspunde printr-un mijloc retoric de tip cauză-efect:

"Avva Arsenie, fiind încă în palatele împărătești, s-a rugat lui Dumnezeu, zicând: Doamne, îndreptează-mă, ca să știu cum mă voi mântui? Și i-a venit un glas zicându-i: Arsenie fugi de oameni și

¹⁵³ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 11;

te vei mântui."¹⁵⁴

Avva Agathon ne arată însă, printr-o comparație clasică, personificând totodată un copac și folosind și două metafore consecuvite, că:

"(...) omul este asemenea unui pom; deci, osteneala cea trupească este frunza, iar păzirea celor dinăuntru, este roada."¹⁵⁵

Să ne străduim așadar să nu fim, așa cum citează părintele, ca: "tot pomul care nu face roadă bună", și care "se taie și în foc se aruncă"¹⁵⁶

Iată cum se redă salvarea din pierderea drumului, a lui Avva Ammona, printr-o adăugare de propoziții și fraze care încep anaforic cu conjuncția "și", alcătuind totodată un polisindeton cu termenii propoziții și fraze:

"A purces Avva Ammona să meargă la Avva Antonie și a pierdut drumul. Și șezând, a adormit puțin. Și sculându-se din somn, s-a rugat lui Dumnezeu, zicând: mă rog Ție, Doamne Dumnezeu! Meu, să nu pierzi zidirea Ta. Și i s-a arătat lui ca o mână de om atârnată în cer, arătându-i drumul, până când a venit și a stăut deasupra peșterii lui

¹⁵⁴ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 14;

¹⁵⁵ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 25;

¹⁵⁶ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 25;

avva Antonie."¹⁵⁷

Asistând o dată la o discuție dintre două persoane, una credincioasă și alta care credea că există o forță superioară dar respingea, să zicem, nu existența ci mai degrabă capacitatea omului de a comunica, de a-L vedea pe Dumnezeu, m-am convins încă o dată mai mult de adevărul spuselor lui Petre Țuțea, și-anume că (cităm aproximativ...):

"Între credincios și necredincios există o prăpastie!"

De ce aducem în discuție apftagma respectivă? Deoarece iată, pentru părinții pustiei ni se spune verde în față că: a vorbit cu Dumnezeu, i s-a arătat o mână pe cer, un glas i-a zis... Dacă ei ne spun despre cunoașterea înainte, despre luptele și războaiele de pe drumul mântuirii, despre multe și multe minuni, folosind cuvinte simple – în fapt: ni-L arată pe Dumnezeu!

Dar noi cum vom putea să le credem lor?!...: Doar prin dragoste: „Dacă dragoste nu e, nimic nu e!“

Din nou o comparație, procedeu retoric favorit se pare, alături de metaforă, al sfinților părinți ai pustiei: Avva Ahila răspunde astfel unuia dintre bătrâni care-l întreabă de ce scuipă sânge:

„Și s-a făcut cuvântul lui ca sângele în gura mea și l-am scuipat jos și m-am liniștit și

¹⁵⁷ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 30;

mâhniciunea am uitat-o.“¹⁵⁸

Se zice pentru Avva Ammoi că, ținându-și departe ucenicul ca să nu umble aproape de el, îi spune acestuia cu catahreza retorilor:

„(..) nu cumva vorbind noi pentru folos, să cadă vreo vorbă străină.“¹⁵⁹

Numelui Avvei Amun i se adaugă un epitet care arată locul acestuia de baștină:

"Avva Amun nitriotul (...)"¹⁶⁰

Minunată perifrază este aceea ce descrie cu atâta forță faptul de a fi frați de sânge, al unora dintre părinți; astfel se spune pentru Avva Anuv:

"Povestit-a avva Ioan, că avva Anuv și avva Pimen și ceilalți frați ai lor, dintr-un pânțec fiind (...)"¹⁶¹

Asociind verbele nu după cerințele formale ci mai degrabă după voința de a sublinia un fapt deosebit, utilizând deci o silepsă, Avva Avraam spune unui părinte, care după cinzeci de ani în care n-a mâncat pâine și n-a băut vin mărturisea despre sine că a omorât curvia și iubirea de argint și slava deșartă, să ia aminte la situațiile ipotetice pe care i

¹⁵⁸ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 32;

¹⁵⁹ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 32;

¹⁶⁰ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 33;

¹⁶¹ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 34;

le supune atenției:

"(...) intră în chilia ta, și găsești pe rogojina ta o femeie; poți să socotești că nu este femeie?"¹⁶²

Avva Ari, arătând despre Avva Avraam, spune printr-o apozitie:

"Căci acesta este lucrător și orice voi zice lui, cu sânguință face."¹⁶³

Tot o silepsă este procedeul de mai sus, când după timpul viitor este prezent timpul prezent.

Superb este paradoxul prin care Avva Alonie ne spune că:

"(...) de nu aș fi stricat tot, n-aș fi putut să mă zidesc (...)"¹⁶⁴

Cum altcumva decât dărmând templul, ne vom zidi întru Hristos?...

Mărturisind pentru Avva Apfi, cuvântul se dechide printr-o eliziune:

"Povestitu-s-a pentru episcopul Oxirinhului (...)"¹⁶⁵

Ca să se adeverească cum părintele Apollo s-a smerit, alocuțiunea folosită este una sinecdotică:

¹⁶² Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 35;

¹⁶³ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 36;

¹⁶⁴ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 36;

¹⁶⁵ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 37;

„Și îndată l-a lovit pe el inima (...)”¹⁶⁶

Mărturisirea despre Avva Andrei este compusă din doar două propoziții, din care a doua este o prolepsă continuată cu o enumerare:

„Zicea avva Andrei: trebuiesc călugărului acestea trei: străinătatea, sărăcia și tăcerea întru răbdare.”¹⁶⁷

Simțim că trebuie să adresăm cititorului rugămintea de a nu lua prea mult seama doar la considerațiile noastre teoretice și de a nu trece cu vederea prea multa bogăție a sensuri și de deslușiri a materialului de studiu. Poate că o cale ar fi ca să se acorde un rol secund analizei retorice și să fie situate pe primul loc cuvintele sfinților părinți ai pustiei!...

Totodată remarcăm că nu se poate vorbi despre mai marea sau mai multa bogăție a cuvintelor părinților, dacă avem în atenție în același timp și cantitatea și calitatea celor consemnate. În sarcina unor părinți s-au consemnat pagini întregi, iar despre alții se mărturisește doar câte un paragraf, mai mare sau chiar mai mic.

Însă, avem credința că fiecare paragraf al cuvintelor este de-sine-stătător, și este o fereastră către șuvoiul continuu al izvorului de cunoaștere, trăire, lucrare și manifestare al apropierei Sfinților Părinți de Dumnezeu, prin îndumnezeire...

¹⁶⁶ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 37;

¹⁶⁷ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 38;

Avva Aio, mărturisește despre un bătrân de la Tebaida, numit Antian, că multe petreceri a făcut în tinerețile sale și a orbit, iar frații îi făceau multă mângâiere și:

„(...) îi puneau în gură.”¹⁶⁸

Antorismul acesta transformă expresia „îi dădeau să mănânce” în sinecdotica: „îi puneau în gură”.

Nu vom arăta prea multe despre retorica celor ce urmează, căci nici nu sunt prea multe de spus. Însă vom reda întregul paragraf, ce încheie Slova A, cu mărturisirea pentru Avva Ammonatha, spre bucuria cititorului și spre smerenia noastră:

„A venit odată un boier la Pelusiu și vroia să ceară dajdie de la călugări, ca și de la mireni. S-au adunat toți frații la avva Ammonatha pentru aceasta și au rânduit pe oarecari din părinți să meargă la împăratul și le-a zis lor avva Ammonatha: nu este trebuință de supărarea aceasta, ci mai vârtos liniștiți-vă în chiliile voastre și postiți două săptămâni și cu darul lui Hristos eu singur voi face acest lucru. Deci, după ce s-au împlinit patrusprezece zile, s-au mâniat frații asupra bătrânului, că nu l-au văzut pe el dus undeva, zicând că a lăsat treaba lor în părăsire. Iar în a cinsprezecea zi s-au adunat frații, după fâgăduință. Iar bătrânul a venit la dânșii având hrisovul pecetluit de împăratul. Și văzând frații s-au uimit, zicând: credeți-mă, fraților, că într-această noapte m-am dus la împăratul și a scris hrisovul acesta. Și

¹⁶⁸ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 38;

venind la Alexandria, l-am iscălit pentru boier și așa am venit la voi. Și auzind, s-au înfricoșat și i-au făcut metanie. Și așa s-a săvârșit trebuința lor și nu i-a mai supărat boierul.”¹⁶⁹

Luând seama la întinderea căpătată de această parte a studiului nostru, cerem iertare cu umilință prea sfinților părinți pe care nu-i vom aminti aici, și vom parcurge „pe sărite” zicerile părinților, pentru a nu lungi peste măsură efortul cititorului de a parcurge cele ce dorim a-i supune atenției...

Avva Daniil trece într-o mănăstire unde surorile spun despre: „una din surori” că „este bețivă și ce să-i facem nu știm, că a o scoate din mănăstire ne temen de osândă și de o vom lăsa, smintește surorile.”

Însă Avva priveghind noaptea aceea împreună cu ucenicul său: „(...) a văzut pe bețivă că s-a sculat și și-a întins mâinile sale la cer și lacrimile ei ca pârâul și metaniile le făcea până la pământ și când simțea că vine vrea soră la ieșitori, se arunca pe sine jos horăind.”

Părintele, mărturisește pentru sora care prinsese știre despre descoperirea ei și fugise, că: „(...) eu pentru dânsa am venit aici, că acest fel de bețivi iubește Dumnezeu.”¹⁷⁰

Eufemismul prin care, invers procedului retoric împământenit, se înlocuiește aici o calitate cu

¹⁶⁹ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 96;

¹⁷⁰ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 56;

un atribut peiorativ, este înălțător. Fie ca și noi să reușim vreodată să înlocuim vinul cel vechi cu vinul cel nou și omul vechi cu cel născut întru credință!...

Pentru Avva Dioscor, se mărturisește, printr-o anaforă, că:

„(...) în tot anul punea început de viață, zicând: în anul acesta să nu mă întâlnesc cu cineva, sau să nu vorbesc, sau să nu mânânc fiertură, sau să nu mânânc poame, sau verdețuri.”¹⁷¹

Vedenia Sfântului Efrem este o sinecdocă metaforică ce sfârșește în hiperbolă:

„(...) și a văzut vis, adică vedenie, că a răsărit vie pe limba lui și a crescut și a umplut toată partea cea de sub cer, fiind foarte roditoare. Și veneau păsările cerului și mâncau din rodul viei. Și pe cât mâncau, se înmulțea rodul ei.”¹⁷²

O constantă în zicerile Sfinților Părinți este aceea exprimată prin cuvintele Avvei Evagrie: „(...) ridică ispitele și nimeni nu este care să se mântuiască.”¹⁷³

Antonomaza prin care se arată că Avva Zosima mergea spre Ierusalim este: „(...) mergând el spre Sfânta Cetate”. Și mai apoi ni se arată sfatul pe care-l dă unui frate care se afla în prigonire cu alt frate:

¹⁷¹ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 63;

¹⁷² Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 67;

¹⁷³ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 71;

„Deci, o frate, nu numai ești dator să faci să stea mânia cea rea, ci să te pocăiești și să te căiești pentru dânsa și să-ți prihănești obrăznicia ta, ca să nu te mai răpești de dânsa.”¹⁷⁴

Despre Avva Colov, Avva Pimen mărturisește printr-o afereză că:

„(...) după ce a venit războiul, nu s-a mai rugat să-l ia de la dânsul, ci zicea: dă-mi Doamne, răbdare în războaie!”¹⁷⁵

Vom purcede, din acest punct al cercetării noastre, să studiem retoric doar acele ziceri pe care, din urâtul nostru obicei, la citirile anterioare, le-am însemnat prin îndoirea colțurilor cărții...

Unul dintre paragrafele marcate este cel ce mărturisește pentru Avva Macarie, numit printr-o antonomază "Cetățeanul":

„S-a dus o dată avva Macarie cetățeanul să taie smicele de finic și frații împreună cu dânsul. Și i-au zis lui în ziua dintâi: vino, mănâncă cu noi, părinte! Iar el s-a dus și a mâncat. Și iarăși în cealaltă zi i-au zis să mănânce, dar el nu voia, ci le-a zis: voi aveți trebuință să mâncați, fiilor, că încă sunteți trup, dar eu acum nu mai vreau să mănânc.”¹⁷⁶

Dumnezeu să-i ajute pe cei chemați să înțeleagă cuvintele acestea care pentru noi sunt zid de

¹⁷⁴ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 81;

¹⁷⁵ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 99;

¹⁷⁶ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 153;

netrecut...

Avva Sisoe răspunde epiforic și anaforic totodată – (reluând același enunț cu alte cuvinte pentru a evita repetiția) - celor care-l întreabă de durata pocăinței pentru cei care au greșit:

„(...) de va cădea un frate n-are trebuință să se pocăiască un an? Iar el a răspuns: aspru este cuvântul. Iarăși au întrebat: dar șase luni? Și iarăși a zis: multe este. Iar ei au zis: dar până la patruzeci de zile? Și a răspuns: mult este. I-au zis atunci: deci de va cădea fratele și va afla îndată că se va face pomană, intra-va și el acolo? Le-a zis lor bătrânul: nu, ci are trebuință să se pocăiască câteva zile. Căci cred lui Dumnezeu, că din tot sufletul dacă se va pocăi unul ca acesta și în trei zile în primește pe dânsul Dumnezeu.”¹⁷⁷

Rugămu-ne Ție Doamne să ne îngădui a avea cele trei zile pentru pocăință și să ne dai puterea de a ne smeri din tot sufletul!...

Tot Avva Sisoe ne învață printr-un chiasm, cum să ne situăm în fața celor bune sau celor rele care ne sunt date:

„(...) căci orice ispită va veni omului, omul să zică: pentru păcatele mele s-a întâmplat aceasta. Iar dacă vreun lucru bun se va întâmpla, să zică: din mila lui Dumnezeu este.”¹⁷⁸

Avva Sarmata ne învață cum să ne împotrivim,

¹⁷⁷ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 211;

¹⁷⁸ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 213;

cu sorți de izbândă, gândurilor. Unuia dintre frații care vin să-i ceară cuvânt de folos din cauza războiului gândurilor, îi răspunde:

„(...) să nu le ascuți, ci să zici: iată, te-am ascultat o dată, dar acum nu mai pot să te ascult.”¹⁷⁹

După pagina 224, ni se dăruiesc cuvinte ale maicilor ale căror nume încep cu litera „S”, așa că, mărturisindu-se despre Maica Singlitichia, ni se arată că aceasta spunea:

„Nu te sătura cu pâine și nu vei pofti vin.”¹⁸⁰

Apoftegma de mai sus uzitează de mijloacele chiasmului, ca și îndemul de mai jos, al aceleiași Maici:

„Urăște boala, iar nu pe cel ce bolește.”¹⁸¹

Tot Maica Singlitichia ne avertizează asupra nevoinței întinse, asupra îndepărtării de măsura cea potrivită. Și încheie Maica printr-o metonimie, care în acest caz este metaforică:

„Deci, până când poți, pune în jitniță hrană, ca atunci când nu vei mai putea, să afli odihnă.”¹⁸²

Apoftegma Avvei Tihoe ne arată concis,

¹⁷⁹ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 220;

¹⁸⁰ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 225;

¹⁸¹ Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 227;

¹⁸² Isoare duvovnicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 227;

definitoriu, care este calea ce duce spre smerenie:

„(...) înfrânarea și rugăciunea și a te avea pe tine dedesubtul a toată zidirea.”

Vom observa că utilizarea conjuncției „și” dă naștere în cele de mai sus unui polisindeton iar expresia „a te avea” este un antorism utilizat penru a spune „a te situa” ori „a te considera”.

Prin contrapunerea contrariilor, și totodată prin crearea unui eufemism hiperbolic, un Părinte căruia nu i se cunoaște în lumea aceasta numele, dumirește și liniștește un frate care avea război din pricina mândriei și a înălțării:

„Un frate a mers la un bătrân și l-a întrebat, zicând: părinte, ce voi face, că mă supără mândria și înălțarea? Răspuns-a lui bătrânul: bine faci, fiule, că doar tu ai făcut cerul și pământul.”

La smerenia fratelui și la răspunsul lui sincer, cum că nici nu poate fi vorba de așa ceva, părintele continuă, arătându-i printr-un chiasm sublim, interogativ, locul nostru al credincioșilor, în relația cu Dumnezeu:

„(...) dacă cel ce a făcut cerul și pământul s-a smerit pentru noi, noi care suntem tină și țărână, pentru ce să ne înălțăm?”¹⁸³

Totodată, se cuvine să arătăm că chiasmul de mai sus este și o anadiploză, prin reluarea pronumelui personal plural „noi” de la sfârșitul primei propoziții și la începutul celei de-a doua.

Credem că părintele Ioan Petraș din Târnăveni, traducătorul și îndelung lucrătorul pentru apariția

¹⁸³ Isoare duvoynicești 1. Patericul / Traducere îngrijită de Preot Ioan Petraș din Târnăveni / Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1997, pg. 325;

acestei ediții a „Patericului” face dovada unei mari smerenii, de felul celei a Sfinților Părinți ai Pustiei pe care-i aduce în fața noastră, prin traducerea mărturisirilor despre aceștia... Sfinția sa nu se trece ca lucrător pe copertă... Dacă nu l-ar fi pomenit Înal Prea Sfințitul Arhiepiscop Andrei, nici n-am fi știut cine a lucrat la această ediție.

Mai cu seamă că, părintele Petraș ascunde la pagina 452, în una dintre anexele la lucrare, o „Notă asupra ediției” și o „precizare”, pe care nici măcar nu le semnează...

Dumnezeu să răsplătească acestui Părinte, ale cărui măsuri au fost pe potriva celor ale Sfinților Părinți pomeniți în Pateric!...

În încheiere, nu putem decât să considerăm o sublimă și sfântă victorie a Lui Dumnezeu, situarea Schitului în Delta Nilului, acolo unde odată, Faraon oropsea pe poporul ales al Lui Dumnezeu!...

Părintele Arhimandrit Ilie Cleopa – un îndumnezeit al învățaturii

În cercetarea de față ne-am folosit cu bucurie duhovnicească de cărțile părintelui Arhimandrit Ilie Cleopa, și-anume de: „Despre Vise și Vedenii” – Bacău: Bunavestire, 1994; „Valoarea sufletului” – Bacău: Bunavestire, 1994; „Lumina și faptele credinței” – Iași: Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei; „Ne vorbește părintele Cleopa (9)” – Editura Episcopiei Romanului, 1999; „Ne vorbește părintele Cleopa (10)” – Editura Episcopiei Romanului, 2001.

Vom reda citatele în noua grafie pentru a nu deruta cititorii tineri, dar și pentru a nu induce în eroare cititorii experimentați.

În cercetarea noastră nu vom putea arăta toate metabolele și nici măcar toate tipurile metabolelor pe care le-a utilizat părintele Cleopa. De asemenea nu ne propunem să parcurgem în totalitate cărțile Prea Cuvioșiei Sale pentru studiul de față. Însă ne rugăm să ne fie îngăduit a arăta, atât cât ne va fi hărăzit prea nevolnicelor noastre măsuri, cât de mare era geniul exprimării prin cuvânt a părintelui și că genialitatea aceasta retorică a dat naștere unei elocințe strălucite, care e o constanță în toate cărțile Sfinției Sale. Ca să nu mai vorbim de viața sfântă și de puternica lucrare a Prea Cuvioșiei Sale care se contituie într-un exemplu personal ce trece până la urmă dincolo de orice retorică și este mai mare decât orice elocință.

Încă de la început trebuie să mărturisim că am plecat la drum cu părerea lăsată de unele lecturi

anterioare, lecturi care spre rușinea noastră au fost la vremea respectivă destul de pripite. În urma lor ni se părea că, nici de această dată, nu ne va fi ușor să purcedem la cercetarea retorică a cărților părintelui arhimandrit Ilie Cleopa. Asta pentru că Prea Cuvioșia Sa se ferea, cât putea de mult, să vorbească de la sine și pentru aceasta cita, ca un izvor nesecat de memorie, de înțelepciune, din Sfânta Scriptură și din alte cărți sfinte. Deslușea un citat cu alte multe citate și doar arareori, pentru a lămuri pe cel căruia i se adresa, folosea cuvinte ce-i aparțineau, cuvinte de adâncă trăire duhovnicească.

Doar o parte din cele ce credeam atunci – din neștiință – s-au dovedit a fi adevărate... În fapt, este într-un tot adevărat că părintele Cleopa inundă, cu puterea geniului său, cu citate, toate scrierile sale; dar tot atât de adevărat este faptul că, atunci când deschide stăvilarele geniului cuvântului său de învățătură, naște frumuseți retorice de o deosebită forță și claritate.

În analiza retorică de față ne vom limita doar la a sublinia metabolele cuprinse în cuvintele părintelui Cleopa. Nu ne este cu puțință a face aceasta și pentru citatele redată de Prea Cuvioșia Sa.

Iată, un prim exemplu, în legătură cu utilizarea extensivă a citatelor, care ne încredințează că așa se petrec lucrurile chiar de la pagina a 2-a a cărții „Despre Vise și Vedenii” (Bacău: Bunavestire, 1994), când starețul vorbește fratelui împovărat de faptul că, deși slujește în mănăstire cu credință, din copilărie, totuși, nu a fost învrednicit de Dumnezeu cu nicio vedenie.

Pentru a-i răspunde, Starețul îi oferă citate din Sfântul și dumnezeiescul Părinte Ioan Scărarul, dumnezeiescul părinte Isaac Sirul și din Pateric, astfel încât sunt arătate cele șapte căi principale prin care se „strecoară în mintea și în inima omului înșelăciunea cea pierzătoare de suflet a viselor și a vedeniilor”¹⁸⁴.

Remarcăm că, pentru a stârni interesul cititorilor, cartea „Despre Vise și Vedenii” este scrisă sub forma unui dialog, în care fratele adresează întrebări iar Starețul îi răspunde.

Revenim, iată, asupra unui paragraf în care fratele (de fapt tot părintele Cleopa), într-un stil laconic, concis, face un inventar al stării actuale a lumii în ceea ce privește visele și vedeniile:

„(...) de o bucată de vreme tot aud că s-au ivit prin lume oameni care s-au învrednicit de la Dumnezeu să aibă vedenii cerești și că unii ar fi primit darul proorociei și spun cele ce au să se întâmple în viitor. Ba mai aud că unii s-ar fi învrednicit să vadă pe Îngerii cei luminați, pe Maica Domnului și chiar pe Mântuitorul Iisus Hristos. Am auzit că mulți oameni au început să se ia după dâșii și că-i socotesc pe ei Prooroci și trimiși ai lui Dumnezeu în lume ca să propovăduiască pocăința.”¹⁸⁵

Conciziunea celor de mai sus este evidentă ca și complexitatea aspectelor abordate, iar limbajul este unul căutat simplu, pentru a fi pe înțelesul tuturor.

¹⁸⁴ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 14;

¹⁸⁵ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 12;

După epuizarea citatelor ilustrative pentru cele șapte căi ale înșelării prin vise și vedenii, cuvântul Prea Cuviosului Părinte Cleopa, izbucnește cu forța unui izvor bogat în apa clară și rece a cunoașterii, ce-și are sursa în înaltele trăiri duhovnicești ale părintelui. Astfel, la începutul celei de-a cinsprezecea pagini, întâlnim o înșiruire de preafrumoase metafore:

„(...) să scoți din vizuina minții pe șarpele cel gânditor, care se încuibase acolo și din adâncul inimii frăției tale pe acela care te rodea mereu și-ți otrăvea sufletul cu veninul cel aducător de moarte al vicleniei și al înșelării lui.”¹⁸⁶

Părintele descrie sufletul omenesc utilizând o foarte sugestivă comparație, urmată de o etopee în a cărei construcție se găsesc o mulțime de metafore:

„(...) sufletul nostru se aseamănă cu o corabie care înoată pe valurile cele tulburate ale acestui veac, iar mintea, care este ochiul sufletului, este rânduită de Dumnezeu să fie cârmaciul acestei corăbii. Și să mai știi că în fața corăbiei noastre se află multe și mari primejdii. Aceste primejdii se pornesc din mare cea tulburată a lumii, vânturi mari și foarte potrivnice, adică războaiele cele din partea trupului nostru, care vin din afară și intră prin poarta deschisă a celor cinci simțuri; se înalță valuri furioase din adâncul sufletului nostru, adică gândurile cele rele și felurite din inimă izvorând, precum a zis Dumnezeu (...)”¹⁸⁷

Semnalăm, ca notă de originalitate, prezența explicațiilor care arată la ce fac referire metaforele.

¹⁸⁶ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 15;

¹⁸⁷ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 15;

Astfel, ni se spune că vânturile foarte mari și potrivnice sunt războaiele din partea trupului nostru, iar valurile furioase din adâncul sufletului ni se deslușesc ca fiind gândurile cele rele, etc.

Descoperim în fragmentul pe care-l vom reda mai jos prezența unei licențe poetice; ne referim la o căutată neconcordanță a timpurilor verbelor, respectiv între prezentul verbului „a grăbi” și trecutul imperfect al verbului „a fi”:

„(...) dacă nu te grăbești să vii aici, în fața Domnului și a nevredniciei mele ca să scoți, prin spovedanie, din sufletul frăției tale apa cea veninoasă a păcatelor, apoi socot că nu mai era multă vreme (...)”¹⁸⁸

O dovadă a smereniei și a permanentei griji a părintelui este adăugarea la cele ce vorbesc despre sine a unor epitete defăimătoare, în încercarea permanentă de a se lupta cu păcatul slavei deșarte:

„(...) nevredniciei mele (...)”¹⁸⁹

Pentru redarea cât mai sugestivă a pericolului reprezentat de mândrie, părintele folosește o hipotipotică recurgere la antorism:

„(...) mândria este începutul, rădăcina și izvorul a tot păcatul și a toată fărădelegea.”¹⁹⁰

În cele de mai jos vom arăta cum, una urmând celeilalte, părintele Cleopa folosește două enumerări, una fiind o clasificare a bunurilor care-l determină pe om să se mândrească iar cea de-a doua, o ilustrare a treptelor în care mândria îl

¹⁸⁸ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 15;

¹⁸⁹ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 15;

¹⁹⁰ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 16;

înșeală pe om, date fiind bunurile pe care acesta le are:

„**Bunuri firești**, adică istețimea, frumusețea, bărbăția și cele asemenea lor.

Al doilea sunt **bunuri dobândite** ca: știința, înțelepciunea, meșteșugul și cele asemenea.

Al treilea sunt **bunuri întâmplătoare** cum sunt bogăția, slava, dregătoriile și cele de asemenea.

Al patrulea sunt **bunuri ale voinței**.

Al cincilea sunt **bunurile cele duhovnicești**, adică: darul prorociei, facerii de minuni și cele asemenea.”¹⁹¹

Enumerarea de mai sus este totodată o anaforă, ca și repetiția ce va urma, dar, spre deosebire de aceea, este și o epanalepsă, prin repetarea la sfârșitul propozițiilor succesive a alocuțiunii „și cele de asemenea”.

Iată ce-a de-a doua enumerare:

„(...) pe cea dintâi treaptă a mândriei este omul care, având oarecare din aceste bunuri nu recunoaște că le are de la Dumnezeu, ci socotește că le are de la sine însuși, în chip firesc.

A două treaptă a mândriei este când omul recunoaște că are de la Dumnezeu aceste bunuri, însă nu sunt primite în dar, ci pentru că i se cuvin lui, ca unul ce ar fi vrednic de ele.

A treia treaptă a mândriei este când cineva cugetă că are niște daruri pe care însă nu le are.

A patra treaptă a mândriei este când cineva defaimă pe alții și pofteste să fie cinstit de toți, ca un vrednic mai mult decât aceia.

¹⁹¹ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 16;

A cincea treaptă a mândriei este când omul ajunge să defaime sfintele legi și să nu se supună lor, așa cum au legiuit Sfinții Părinți.”

Referitor la mândrie, părintele Stareț arată printr-o metonimie, care sunt fiicele acesteia:

„(...) mândria are 12 fiice: slava deșartă, iscodirea, înălțarea cu mintea, pregetarea, mărturisirea cu fățarnicie, lepădarea de credință, voia cea slobodă și deplina deprindere a păcatului.”¹⁹²

Una dintre pricinile mândriei ne este arătată printr-o expolițiune:

„(...) viața cea osebită, adică din rânduiala de sine, când omul umblă după capul său și nu cere sfatul altuia.”¹⁹³

Iată că, la fel cum cereau Sfinții Părinți, ne cere și părintele Cleopa:

„(...) să ne facem nebuni pentru dragostea lui Hristos, ca să ne putem înțelepți (...)”¹⁹⁴

În acest superb chiasm de mai sus avem ca termen un eufemism: „nebuni”, care intră în aceea simetrie încrucișată de sensuri în contrast cu termenul „înțelepți”. Totodată însă, observăm că, dată fiind prezenta eufemismului, nu se realizează o contradicție ci mai degrabă o relație de contrarietate. Ne facem „nebuni” nu în sensul lipsei de judecată ci în dorința de a deveni cu orice preț vas al umplerii cu cuvântul și cu dragostea Domnului. Astfel ne înțelepțim, prin renunțarea de sine.

¹⁹² Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 16;

¹⁹³ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 17;

¹⁹⁴ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 17;

Din nou, smerindu-se pe sine, părintele Stareț revine perifratic în aliniatul următor, cu o deprecație, pentru a nu cădea în mândrie:

„(...) deoarece ea face pe om să creadă că este mare, că este mai înțelept decât alții, și că el nu mai are nevoie de sfaturi și de ajutorul altuia. Prea Bunul Dumnezeu să ne izbăvească pe noi de această patimă și boală (...)”¹⁹⁵

Părintele nu ocolește epitetele negative, colocviale, când este vorba de a înfiera păcatul mândriei. Astfel, pentru a arăta cât de urâtă este mândria înaintea lui Dumnezeu, o descrie ca fiind: „spurcata mândrie”.¹⁹⁶

Ca pentru a se asigura că am înțeles cele ce ni le spune, sau pentru a închide concludiv unele dintre cele ce ni le arată, părintele Cleopa utilizează destul de des epifraza:

„(...) numai după ce au căzut strămoșii noștri și și-au închipuit în mintea lor că vor fi asemenea cu Dumnezeu, numai atunci au defăimat ascultarea Ziditorului, și au călcat porunca Lui. Deci, să fim bine lămuriți în această privință.”¹⁹⁷

O serie de metafore prin care se numește Domnul Nostru Iisus Hristos, sunt urmate de o caligramă în care se scrie numele cu majuscule:

„(...) până la venirea Răscumpărătorului și Învierea din morți a Noului Adam, HRISTOS.”¹⁹⁸

Din nou se dovedește părintele că se află în tot ceasul luptând cu păcatul mândriei, ca un

¹⁹⁵ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 18;

¹⁹⁶ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 19;

¹⁹⁷ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 22;

¹⁹⁸ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 22;

adevărat atlet al lui Hristos, răspunzând astfel la întrebarea: „Dar ce este smerenia (...)?”:

„Ci eu, păcătosul și molaticul, care nici nu am început vreo faptă bună până acum, cum să vorbesc și să arăt ce este smerenia de care Dumnezeu învrednicește numai pe cei desăvârșiți?”¹⁹⁹

„(...) eu păcătosul și nepriceputul (...)”²⁰⁰

Metonomia ce urmează, dă posibilitatea de a ne fi arătate - folosind cuvinte și asemănări simple, din lumea înconjurătoare, pe care mintea noastră le poate pricepe – înțelesuri care nu ar avea altfel cum să fie exprimate în cuvinte:

„(...) și nici nu este altă ușă, afară de cea a smereniei, prin care ar putea intra cineva în Împărăția Cerurilor.”²⁰¹

„Ușa” denumește de fapt „trecerea” și totodată „restrângerea”, limitarea celor care trec, la doar cei smeriți.

Binecuvântarea pe care Dumnezeu o revarsă asupra Sfântului și Fericitului Patriarh Avraam, este redată de părintele Cleopa prin două comparații hiperbolice:

„(...) Dumnezeu l-a binecuvântat ca neamul lui să se înmulțească pe pământ ca stelele cerului și ca nisipul mării (...)”²⁰²

Unui alt patriarh, părintele arhimandrit Cleopa îi face „portretul” duhovnicesc printr-o minunată etopee, și mai minunată prin laconicitatea

¹⁹⁹ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 23;

²⁰⁰ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 24;

²⁰¹ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 25;

²⁰² Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 26;

și totodată intensitatea, importanța definitorie a celor spuse:

„ (...) Fericitul Patriarh Iacob, văzătorul de taine dumnezeiești (...)”²⁰³

Cu același mijloc retoric, etopeea, părintele ne zice despre Iosif:

„(...) cel preafrumos și preaînțelept.”

Tot astfel spune despre Moisi:

„(...) care s-a învrednicit să-L vadă pe Dumnezeu în pară de foc, cum ardea rugul și nu se mistuia (...)”²⁰⁴

Și iarăși, iată cum îl arată etopeic, enumerând faptele lui, pe Ilie Tezvitianul:

„(...) cel care suflă cu foc, cel care prin rugăciunea lui fierbinte a încuiat cerul ca să nu dea ploaie timp de trei ani și jumătate (Lc. 4, 85) și tot prin rugăciune și jertfă a descuiat cerul și a căzut ploaie pe pământ (III Împ. 18, 41-46); care de trei ori a coborât foc din cer (III Împ. 5, 18, 38); care cu rugăciune a înviat morții (III Împ. 17, 19); care a despărțit apa Iordanului cu cojocul său (IV Împ. 2, 8) și care s-a ridicat spre cer cu căruța și cu cai de foc (...)”²⁰⁵

Atunci când vorbește de Ioan Botezătorul, părintele Stareț îl numește printr-o hipotipoză:

„(...) Vârful Proorocilor, Marele Mergător Înainte și Botezătorul lui Hrisots (...) cel mai mare om născut din femeie și mai mult decât Proroc (...)”²⁰⁶

²⁰³ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 26;

²⁰⁴ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 27;

²⁰⁵ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 28;

²⁰⁶ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 29;

Credem că atunci când părintele folosește cuvântul „umbros”, în loc de „nedeslușit”, referitor la modul în care Dumnezeu le arată lui Adam și Evei despre Prea Sfânta și Prea Curata maica Domnului, crează un antorism:

„Despre dânsa Dumnezeu mai înainte a vestit strămoșilor nostri Adam și Eva și umbros le-a arătat lor că prin ea va veni mântuirea și se va zdrobi capul șarpelui (...)”²⁰⁷

Prea Cuviosul părinte ne adresează retoric mai multe întrebări, la care nu așteaptă răspuns ci răspunde el însuși. Așa, prin metabola denumită „interogație”, ne face cunoscut motivul slavei Prea Sfintei Fecioare:

„Care a fost pricina acestei slave și vredniciei? Oare fecioria ei cea prea curată? Oare bunul neam împărătesc al lui David din care se trăgea ea? Oare sfințenia vieții ei, căci petrecea pururi în rugăciuni și în înfrânare și în cugetarea dumnezeieștilor scripturi? Oare petrecerea ei cea îngerească pe care a avut-o în Sfânta Sfintelor timp de 12 ani? Oare numai pentru aceste virtuți a fost ea aleasă de Dumnezeu dintre toate neamurile? NU! Cu adevărat nu! Bune au fost toate aceste virtuți ale Prea Curatei Fecioare și vrednice de laudă la Dumnezeu și la oameni. Dar să știi și să fi încredințat că cea mai mare și cea mai sfântă virtute pe care o purta Prea Curata Fecioară în inima sa a fost piatra cea scumpă și neprețuită a smeritei cugetări.”²⁰⁸

Dorim să arătăm că citatul de mai sus este încă și mai dens în metabole retorice: cuprinde o

²⁰⁷ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 30;

²⁰⁸ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 31;

afereză, căci respinge în prima sa jumătate ceea ce era de respins și afirmă în a doua parte ceea ce era de afirmat; cuprinde o caligramă, căci se scrie negația cu litere mari („NU”); cuprinde un polisindeton când se arată sfințenia vieții Fecioarei și se utilizează în mod repetat conjuncția „și”; cuprinde o expolițiune, prin care ni se cere să știm și totodată să fim încredințați și cuprinde o metaforă plină de sensuri ce arată faptul că în inima Fecioarei era ascuns nestematul cel de mare preț al smereniei.

În cele arătate despre smerenie, părintele Cleopa realizează la nivel metasememic, un climax, pornind de la sfinții părinți, trecând la citarea Sfântului Apostol Pavel, apoi la Sfântul Ioan Botezătorul, crescând cu arătarea smereniei Prea Sfintei Născătoare și culminând cu smerenia cea nemăsurată, despre care „(...)nimenea nu poate avea îndeajuns cuvânt spre a vorbi (...)”²⁰⁹, a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

În contrast cu sfințenia Domnului, cu nemăsurata sa smerenie, părintele stareț vine și ceartă cu atribute colocviale firea cea rea a noastră, a păcătoșilor:

„Și câtă nebunie este în mintea noastră când noi, viermi împruțiți, ne socotim că suntem ceva și umblăm cu capul în nori, necugetând la nimicnicia firii noastre, cea schimbătoare și cea stricăcioasă, care trece ca iarba și ca umbra se risipește și ca fumul, și puțină vreme a veacului de acum!”²¹⁰

²⁰⁹ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 32;

²¹⁰ Despre Vise și Vedenii / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 33;

Remarcăm de asemenea că la sfârșitul citatului de mai sus întâlnim trei comparații și o epifrază unite sub formă de polisindeton.

În continuare, vom încerca să strângem unele dintre nestematele retorice născute de Părintele Arhimandrit Ilie Cleopa în cartea sa: „Valoarea sufletului (Bacău: Bunavestire, 1994)”.

Parcurgând cuvântul înainte, intitulat „Despre blândețe, smerenie și îndelungă răbdare”, care constituie o „profesiune de credință” a autorului în lucrarea smereniei, întâlnim o comparație de o forță deosebită, prin care ni se arată lipsa de viață a cuvântului celor care vorbesc, învățând pe alții, însă nu făptuiesc ei înșiși cele ce-i învață:

„Că în ce fel este pictorul care zugrăvește apa pe pereți și la vreme de sete nu-l poate răcori pe el, așa este și cel ce învață fapta bună fără să o lucreze pe ea.”²¹¹

În aceeași ordine de idei, folosind o metaforă, părintele ne spune:

„Cuvântul cel din lucrare este cămară a nădejzii (...)”²¹²

Când părintele ne vorbește despre blândețe, luându-l drept exemplu pe Moise, găsește de cuviință să combine o intenție de expolițiune cu procederul numit paranteză. Vedem aici totodată procesul antorismic prin care părintele ne transmite înțelesul cuvântului misiune, așa cum îl propovăduia:

„La aceste cuvinte ale lui Dumnezeu, Moise cel blând și smerit cu inima, cugetând la această

²¹¹ Valoarea sufletului / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 4;

²¹² Valoarea sufletului / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 4;

misiune (*slujbă*) care i se încredințase din partea lui Dumnezeu (...)”²¹³

Pentru a ne lămuri de ce Dumnezeu a ales pe Moise, părintele se folosește de o splendidă metaforă, spunând că acesta:

„(...) păsând oile cele fără de răutate ale virtuților prin locurile cele pustii de patimi și de răutăți (...)”²¹⁴

De fapt avem aici două metafore, amândouă făcând o trecere paradigmatică de la material spre spiritual; de la oile cele fără de răutate care sublimează metaforic la virtuți și de la locurile pustii ale pământului la pustiirea de patimi și de răutăți.

Când ne vorbește despre Marele Pavel, vasul alegerii, părintele folosește un paradox care vine să exprime puterea smereniei, a blândeții:

„(...) ca să nu uite că puterea lui Dumnezeu întru neputință se săvârșește (...)”²¹⁵

Tot spre smerenie ne arată părintele stareț că i s-a dat lui Moise să sufere amărăciunea, necazurile și scârbele pe care poporul lui Israel i le făcea. Și pentru a arăta degrabă uitare a acestora, părintele Cleopa se folosește de o sinecdocă:

„(...) numai de trei zile era de când văzuse brațul Celui Prea Înalt cu care a cufundat în mare pe Faraon cu toată puterea lui.”²¹⁶

Pentru a arăta marea dragoste de oameni a Domnului, părintele stareț aduce în fața noastră o anaforă:

²¹³ Valoarea sufletului / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 6;

²¹⁴ Valoarea sufletului / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 8;

²¹⁵ Valoarea sufletului / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 9;

²¹⁶ Valoarea sufletului / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 10;

„O bunătatea și mila Cerescului Părinte!

O, dragostea și îndurarea Prea Milostivului nostru Ziditor!

O, îndelungată răbdare și blândețe nemărginită a Lui Dumnezeu arătată asupra iubitului Său rob!”²¹⁷

Cum ne deslușește părintele stareț cele ce ni le spune Domnul când zice: „Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul (Mat. 5.4)”? Iată cum: folosind un oximoron:

„(...) în acest ceresc pământ (...)”²¹⁸

Un fel original al Prea Cuviosului Părinte de a ne transmite cuvântul lui Dumnezeu, este acela prin care alătură citate, în argumentarea celor afirmate. Este poate cel mai des folosit procedeu. Am îndrăzni să numim acest procedeu retoric, specific părintelui, procedeu pe care nu l-am mai întâlnit la nimeni altcineva până acum: „vorbire prin citate”:

„Că nu este Împărăția lui Dumnezeu mâncare și băutură, ci dreptate și pace și bucurie întru Duhul Sfânt (Rom. 14.17).

Nu la desfătare de hrană cugetă, ci desfătează-te în Domnul prin cugetarea la legea Lui, ziua și noaptea (Ps. 1,2). Cu cuvintele Lui hrănește sufletul tău căci mai dulci sunt acestea în gura ta decât miera și fagurul (Ps. 118, 103).

Nu la desfătare de bunuri cugetă, ci roagă-te lui Dumnezeu să te adape pe tine cu vinul umilinței (Ps. 59, 3) și dacă cu acest vin în fiecare zi și noapte te vei adăpa, vei ajunge a înțelege care este gustul duhovniceștilor băuturi, și încă din veacul de acum

²¹⁷ Valoarea sufletului / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 12;

²¹⁸ Valoarea sufletului / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 18;

te va adăpa pe tine cu apa cea vie, săltătoare, Cel ce a zis: *Dacă însetează cineva, să vină la Mine și să bea* (Ioan, 4, 10; 7, 37).²¹⁹

Semnalăm utilizarea adjoncției când Prea Cuviosul Părinte ne vorbește de lumina cea „neînserată”:

„(...) unde este pacea și lumina cea neînserată.”²²⁰

Pentru a face trecerea la un alt capitol al cărții „Valoarea sufletului”, Părintele Ilie Cleopa utilizează o prolepsă:

„iar noi, de aici înainte vom îndrepta drumul cuvântului către alt ales al lui Dumnezeu, care cu smerenie, cu blândețe și cu îndelungă răbdare în toată viața a călătorit. Acesta despre care vrem să începem este Sfântul și Marele Împărat David.”²²¹

Continuă Prea Cuviosul Părinte cu o frumoasă metonemie:

„Blândețea și smerenia i-au fost acestui Prooroc și Împărat cele două aripi ale sufletului său, cu care a zburat la atâta înălțime de slavă și dar înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor.”²²²

Procedeul interogației este și el utilizat de Părintele Ilie Cleopa. Astfel, pentru a capta interesul cititorului și pentru a fi spori puterea argumentelor, Prea Cuvioșia Sa, ne adresează întrebări, la care, tot dânsul ne răspunde atât de lămurit:

²¹⁹ Valoarea sufletului / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 19;

²²⁰ Valoarea sufletului / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 20;

²²¹ Valoarea sufletului / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 21;

²²² Valoarea sufletului / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 21;

„(...) pentru ce a căutat Dumnezeu asupra lui David care era nebăgat în seamă și cel mai mic fiu al lui Iesei? (...)”

Dar oare Sfânta Scriptură nu ne arată nouă spre ce fel de inimi caută Dumnezeu?”²²³

Putem considera că, în cele ce urmează, întâlnim procedeul retoric numit concluzie:

„Din aceste mărturii ale Sfintei Scripturi se poate înțelege că Dumnezeu mai mult ca spre oricare, caută spre cei smeriți și blânzi care împlinesc poruncile Lui. Se vede clar că, cunoscătorul de inimi Dumnezeu, mai înainte cunoscând smerenia și nerăutatea inimii acestui fiu al lui Iesei, l-a ales și l-a încununat cu slavă și dar.”²²⁴

Și tot în citatul de mai sus întâlni un caz de adjoncție care schimbă sensul cuvântului „răutate” în contrariul acestuia: „nerăutate”.

Oare cât de amănunțit studia Prea Cuviosul Părinte Ilie Cleopa faptele și trimerile scrise ale Marelui Pavel, de putea ajunge să afirme cu atâta siguranță, enumerările următoare?:

„(...) numai în faptele și trimerile scrise, se află pomenit numele lui Iisus de două sute treizeci și opt de ori iar numele de Hristos de trei sute șaptezeci și trei de ori.”²²⁵

Sub forma unor convorbiri, de această dată cu un personaj real - Arhimandritul Ioanichie Bălan - cartea „Lumina și faptele credinței” (Arhimandrit Cleopa Ilie – Iași: Editura Mitropoliei Moldovei și

²²³ Valoarea sufletului / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 22;

²²⁴ Valoarea sufletului / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 23;

²²⁵ Valoarea sufletului / Ilie Cleopa – Bacău: Bunavestire, 1994, pg. 24;

Bucovinei, 1994) începe cu o introducere a „realizatorului” – așa cum este intitulat – celor paisprezece convorbiri, în care acesta ne vorbește pe scurt despre viața și lucrarea părintelui Ilie Cleopa.

Ne spune părintele Ioanichie Bălan, printr-o frumoasă și plină de sensuri metaforă:

„Duhovnicul este sufletul, inima care dă viață unei mănăstiri.”²²⁶

În continuare, parcurgem o fermecătoare etopee a duhovnicului:

„Autoritatea lui morală, experiența lui, blândețea și meșteșugul lui de a călăuzi suflete pentru viața veșnică sunt calități de necontestat. Duhovnicul, precum o spune însuși numele, este un om al Duhului, care poartă în sine pe Duhul Sfânt și cu ajutorul Lui se luptă cu duhurile răutății, pentru ocrotirea și mântuirea fiilor săi sufletești.”²²⁷

Lucrarea duhovnicului ne este arătată de părintele Ioanichie prin următoarea enumerare:

„La orice oră din zi și din noapte, duhovnicul stă de veghe, se roagă pentru fii săi duhovnicești, își deschide ușa pentru fiecare; împacă, liniștește, dezleagă, binecuvântează, se jertfește și își pune sufletul său garanție pentru fiii săi duhovnicești.”

Toate cele de mai sus vorbesc despre lucrarea cea grea făptuită neconținut de Părintele Arhimandrit Cleopa, chestionat în carte de părintele Ioanichie, asupra unor felurite aspecte ale credinței

²²⁶ Lumina și faptele credinței / Arhimandrit Cleopa Ilie – Iași: Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1994, pg.5;

²²⁷ Lumina și faptele credinței / Arhimandrit Cleopa Ilie – Iași: Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1994, pg.5;

noastre ortodoxe și asupra viețuirii în lumina cuvântului lui Dumnezeu.

Și în această carte geniul Prea Cuviosului Arhimandrit Ilie Cleopa copleșește puterea omenească. Darul memoriei și claritatea cu care sunt argumentate răspunsurile la întrebările interlocutorului, sunt mai presus de înțelegerea noastră. De bună seamă că dragostea lui Dumnezeu s-a revărsat neconținut asupra părintelui duhovnic Cleopa de a atins un așa înalt grad de cunoaștere și o așa mare putere de redare a adevărilor din Sfintele Scripturi.

Suntem datori să arătăm că întrebările puse de părintele Ioanichie sunt foarte concise, precise, clare.

Iată un exemplu de întrebare dar și de răspuns, răspuns în care părintele Cleopa se folosește din nou, din smerenie, de procedeul citării:

„14. Care a fost cea dintâi lege dată omului în rai?

- După cuvântul Sfântului Isaac Sirul, cea dintâi lege dată de Dumnezeu omului în rai este legea cea firească, adică vederea și înțelegerea zidirilor lui Dumnezeu (**Filocalia**, vol. X, Cuvântul 5).”²²⁸

Realizarea cărții „Ne vorbește părintele Cleopa; 9”, este în sine un demers prozopopeic. De fapt o prozopopee de dimensiuni considerabile, întinsă pe parcursul a cel puțin trei volume (spunem aceasta deoarece noi nu deținem decât volumele 9 și 11).

²²⁸ Lumina și faptele credinței / Arhimandrit Cleopa Ilie – Iași: Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1994, pg.19;

Volumul cu numărul nouă, după cum mărturisește autorul său, părintele Arhimandrit Ioanichie Bălan, a apărut după aproape un an de zile de la mutarea Părintelui Cleopa la cele cerești.

Această carte este o culegere de cuvinte duhovnicești, înregistrate pe casete.

Remarcăm de la început faptul că, probabil din cauza publicului căruia i se adresa, pentru a evita o foarte mare „tehnicitate” teologică, deși încă sunt prezente citatele pe care părintele le aduce în fața noastră, totuși atmosfera cuvântărilor este mai apropiată nouă. Părintele vine cu mai multă înțelegere în întâmpinarea slăbiciunilor noastre și a slabelor noastre măsuri în înțelegerea celor ce ne sunt arătate.

În „Cuvânt la Nașterea Domnului”, Părintele Cleopa deschide seria lămuririlor cu un pastel:

„(...) când vine primăvara – fiecare dintre noi am apucat atâtea primăveri câți ani avem -, mai întâi începe să se încălzească vremea, soarele începe să ardă mai cu putere, să străbată cu razele sale până la noi. Apoi începe a încolți iarba, pământul se umple de iarbă verde și de flori; neamul păsărilor începe să cânte frumos în codrii, în dumbrăvi, în câmpii și dealuri. (...) codrii înfrunzesc și toată podoaba pământului se schimbă spre înnoire și se face un fel de rai pe pământ.”²²⁹

În continuarea cuvântului, pentru a crea o hiperbolă, părintele Cleopa ne spune personificând cerul și pământul că:

²²⁹ Ne vorbește Părintele Cleopa; 9: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 1999, pg. 7;

„S-au bucurat cerul și pământul de această primăvară și înnoire a neamului omenesc.”²³⁰

Magii, prin proorocirea lui Valaam, cunoașteau faptul că Steaua care venea de la miazăzi la miazănoapte, vestea ceea ce părintele Cleopa ne arată folosind o parononază:

„Se va naște un Împărat care va împărăți toată lumea.”²³¹

În deschiderea la „Cuvânt la soborul Maicii Domnului”, întâlnim o anaforă îmbogățită, de asemenea, printr-o paronomază:

„Iar astăzi, la nașterea Lui, prăznuim o taină care este taina tainelor.”²³²

Iată un exemplu de metafrază, de utilizare a sinonimelor pentru a evita repetiția:

„N-au știut că Se va smeri, Se va face om, Se va pogori până la noi.”²³³

Printr-o anadiploză ni se spune că:

„(...) cele dimpotrivă pe cele dimpotrivă le surpă”²³⁴

Iar printr-o paradoxală alăturare a contrariilor, ni se arată că:

²³⁰ Ne vorbește Părintele Cleopa; 9: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 1999, pg. 9;

²³¹ Ne vorbește Părintele Cleopa; 9: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 1999, pg. 11;

²³² Ne vorbește Părintele Cleopa; 9: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 1999, pg. 29;

²³³ Ne vorbește Părintele Cleopa; 9: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 1999, pg. 29;

²³⁴ Ne vorbește Părintele Cleopa; 9: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 1999, pg. 29;

„(...) prin blestem vine binecuvântare (...). Prin moarte aduce viață, iar prin smerenia Lui, înălțarea noastră.”²³⁵

Și tot o anadiploză se crează când ni se spune:

„Cu cele asemenea, pe cele asemenea le vindecă.”²³⁶

Când părintele Cleopa ne vorbește despre rai se folosește de o perifrază:

„Oare cum aş putea eu, nepriceputul și cu totul neiscusitul, să zugrăvesc prin cuvinte patria noastră cea veche din care am căzut?”²³⁷

Se cuvine a arăta că, deși la începutul acestui scurt excurs ne propusesem să nu analizăm citatele aduse în fața noastră de Părintele Arhimandrit Ilie Cleopa, cu toate acestea nu putem să nu scoatem în evidență preafrumosul chiasm provenit din „Dogmatica” Sfântului Ioan Damaschin, și-anume:

„Dumnezeu este totul întru toate și întru nimeni, nimic”²³⁸

Și tot cu un chiasm ni se arată că:

„Tuturor din toate se cunoaște și din nimic nimănui.”²³⁹

²³⁵ Ne vorbește Părintele Cleopa; 9: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 1999, pg. 29;

²³⁶ Ne vorbește Părintele Cleopa; 9: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 1999, pg. 30;

²³⁷ Ne vorbește Părintele Cleopa; 9: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 1999, pg. 51;

²³⁸ Ne vorbește Părintele Cleopa; 9: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 1999, pg. 88;

²³⁹ Ne vorbește Părintele Cleopa; 9: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 1999, pg. 89;

Prin autoironie, vorbind unui grup de teologic francezi, părintele Cleopa se apără smerindu-se:

„Atâția teologi ați venit la Moș Costache. (...) Măi fraților, eu nu știu carte. Vorbesc și eu ce știu. Mie mi-a dat mila lui Dumnezeu memorie, să țin minte prin câte cărți am trecut.”²⁴⁰

Volumul „Ne vorbește Părintele Cleopa; 11: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 2001” se deschide cu „Predică la Duminica Tuturor Sfinților”, care începe cu o afereză:

„Astăzi Biserica lui Hristos cea dreptmăritoare face pomenirea nu la un sfânt, nu la doi, nu la zece, nu la o sută, nu la o mie de sfinți, ci face pomenirea tuturor sfinților.”²⁴¹

Pentru a ne preda lui Iisus părintele ne arată, printr-un polisindeton enumerativ că:

„Nu-i de ajuns să lași numai averea pentru Hristos. Trebuie să lași și ura și zavistia și desfrâu și furtişagul și minciuna și răutatea și păra și invidia și lenevirea și nebăgarea de seamă și toate fărădelegile și păcatul.”²⁴²

În capitolul „Dialog cu un ofițer” întâlnim un caz rar, poate unicul, când părintele ironizează cu blândețe pe unul dintre camarazii de armată, folosindu-se de mijlocul retoric numit proteză, în redarea vorbitului „pe nas” al acelui coleg:

²⁴⁰ Ne vorbește Părintele Cleopa; 9: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 1999, pg. 89;

²⁴¹ Ne vorbește Părintele Cleopa; 11: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 2001”, pg. 7;

²⁴² Ne vorbește Părintele Cleopa; 11: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 2001”, pg. 13;

„Mhăi Ilhie – vorbea pe nas -, mhăi thu hești frhate cu thăți ofhițării, mhăi! Shă-ți dhuc heu rhanița tha?”²⁴³

Trebuie să recunoaștem că niciodată în studierea multelor pagini de carte nu am întâlnit un exemplu atât de clar de proteză.

În încheiere la acest scurt și deloc exhaustiv excurs în opera duhovnicescă scrisă a Marelui și Prea Cuviosului Părinte Arhimandrit Ilie Cleopa, redăm un pasaj din volumul „Ne vorbește Părintele Cleopa; 11”, care spune despre retorica ortodoxă a părintelui mai mult decât vom putea spune noi vreodată:

„Noi, poporul român, suntem plămădiți creștini ortodocși de două mii de ani. Sfântul Apostol Andrei, cel întâi chemat, a predicat în Sciția Minor, adică în Dobrogea; apoi coloniștii aduși de romani din Asia Mică și Siria, pentru a coloniza Dacia, erau în bună parte creștini. Pe urmă, nu puțini dintre ostașii romani staționați pe pământul țării noastre, erau creștini. Toate aceste argumente dovedesc că poporul român s-a născut creștin și a rămas creștin până astăzi.”²⁴⁴

Ne rugăm Prea Cuviosului Părinte Ilie Cleopa să se roage pentru iertarea sufletelor noastre și pentru ca această cercetare a noastră să nu fie spre osândă ci spre mântuire!

²⁴³ Ne vorbește Părintele Cleopa; 11: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 2001”, pg. 109;

²⁴⁴ Ne vorbește Părintele Cleopa; 11: Ediție îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan – Roman: Editura Episcopiei Romanului, 2001”, pg. 119;

Postfață

Ne-am socotit că la sfârșitul prezentului studiu să aducem în fața cititorului câteva scurte concluzii pe care le-am desprins lucrând cu bucurie la cercetarea frumuseților retorice de neegalat prezente în Sfânta Evanghelie după Matei, Patericul sau Cărțile Prea Cuviosului Părinte Arhimandrit Cleopa.

O primă observație ar fi că pentru alcătuirea metabolelor nu este trebuință întotdeauna de cuvinte pretențioase. Metabolele de forță pot fi alcătuite cu cuvinte simple, din realitatea i-mediată...

Textele bisericii ortodoxe sunt, fără a avea o literalitate căutată, de o bogăție retorică surprinzătoare.

Iată de pildă, pe timpul întreprinderii acesteia ni s-a părut tot timpul că textul Sfintei Evanghelii este nesfârșit: în înțelesuri, în posibilități, în interpretări.

Frumusețile întâlnite ne-au făcut să ne întrebăm tot timpul dacă spațiul pe care lucrarea de față se va întinde, va fi unul adecvat, fără să suprasolicite pe cititor; totodată ne-a părut rău de fiecare metabolă pe care nu am putut-o aminti. Iată superba și permanenta dilemă în care ne-am găsit!...

Nu știm dacă am făcut ceva folositor prin studiul de față, dar măcar am recitit, rămâne de văzut cu câtă înțelegere, Biblia, Patericul și cărțile Prea Cuviosului Părinte Arhimandrit Cleopa, părinte despre care suntem încredințați că se află stând de-

a dreapta Domnului Nostru Iisus Hristos.

De ce am lucrat acestea? Poate că nici noi nu știm, dar nici nu ne-am pus prea multe întrebări... Va folosi cuiva folosi cercetarea noastră?...

Credem că este destul că am lucrat-o...

Doar îndoiala că vom fi fost nepotrivii pentru această întreprindere ne roade și nădăjduim că ni se poate crede că am făcut-o doar din ascultare...

Ne rugăm Lui Dumnezeu pentru iertarea îndrăzelii și a greșelilor noastre !!!....

Acuma, dragă cititorule, noi am făcut doar ce ne-a fost dăruit să facem și nici măcar atât...

Ne rugăm Domniei Tale să privești cu îngăduință nevrednica noastră cercare; iar dacă un lucru cât de mic vei găsi în ea ca fiind bun, roagă-te pentru noi și folosește-te de cele ce ne-au fost îngăduite nouă.

Dacă vrei să întrebi, întreabă...

Dacă vrei să știi mai multe, du-te la cei care știu mai multe...

Dar, te rugăm, să nu ne lipsești de dragostea ta în urma citirii celor de mai sus. Că aceasta ne va fi nouă plânsul și scrâșnirea dinților...

Încheiem spunând că cititorul cu băgare de seamă, va găsi, chiar și în modestele noastre întreprinderi, unele încercări retorice, ne place să credem, nu toate de lepădat...

Cuprins

Cuvânt înainte al autorului	6
Retorica Sfintei Evanghelii după Matei	10
O cercetare retorică florilegică a cărții numite: Patericul	65
Părintele Arhimandrit Ilie Cleopa – un îndum- nezeit al învățăturii	86
Postfață	110